

MUSIIKIN KEHITTÄMIS- JA OPETUSSUUNNITELMA SEINÄJOEN KANSALAI SOPISTOON

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi (Ylempi AMK)
Opinnäytetyö
30.5.2008

Marjo Helene Haanpää

Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Musiikkipedagogi (ylempi AMK)
Tekijä Haanpää, Marjo Helene		
Työn nimi Musiikin kehittämis- ja opetussuunnitelma Seinäjoen Kansalaisopistoon		
Työn laji Opinnäytetyö	Aika Toukokuu 2008	Sivumäärä 91
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on ollut musiikinopetuksen kehittämis- ja opetussuunnitelman puuttuminen Seinäjoen Kansalaisopistosta.</p> <p>Työn alkuosassa käydään läpi pääpiirteittäin vapaan sivistystyön historia ja Laki vapaasta sivistystyöstä. Seinäjoen Kansalaisopiston musiikin opetusta tarkastellaan elinikäisen oppimisen, eettisyyden ja indoktrinaation näkökulmista. Musiikin opetus- ja oppimiskäsitteet sekä opettajan kompetenssi ovat myös keskeisiä asioita kehitettäessä Seinäjoen Kansalaisopiston musiikin opetusta.</p> <p>Seinäjoen Kansalaisopistossa musiikkiaineissa opiskeli lukuvuonna 2006–2007 yli 800 opiskelijaa. Solistista opetusta annettiin pianossa, laulussa, viulussa ja huilussa. Ryhmäopetusta annettiin harmonikan ja pelimanniharmonikan soitossa, kitaran soitossa, rummuissa, viulun soitossa, kuorolaulussa sekä vauva-äiti/vanhempi - ja erityismusiikkiryhmille (erityislapset, ikäihmiset, erityisaikuiset), kansanmusiikki- ja pelimanniyhtyeille.</p> <p>Seinäjoen Kansalaisopistossa musiikin kehittämis- ja opetussuunnitelmaa varten tehtiin kaksi kyselytutkimusta: erikseen musiikin opiskelijoille ja musiikin opettajille. Niissä selvitettiin opiskelijoiden ja opettajien toiveita ja tarpeita kansalaisopiston musiikin opetuksessa.</p> <p>Tutkimus on määrällinen, ja tulokset antoivat Seinäjoen kansalaisopiston musiikin opetuksen kehittämiseksi tietoa, jonka pohjalta opetussuunnitelma on mahdollista laatia.</p> <p>Opettajille suunnattu kysely tuotti keskeisiä tuloksia: kansalaisopiston hallinnolliset palvelut opettajille koettiin tasokkaiksi, mutta opetustuntien toivottiin olevan pidempiä; lisäksi täydennyskoulutustarvetta oli yli puolella vastanneista. Hyvän opettajuuden tärkeimmiksi elementteiksi opettajat kokivat kannustavuuden, hyvät vuorovaikutustaidot, ohjaavan ja rakentavan suhtautumisen sekä hyvän tilannetun.</p> <p>Opiskelijoille suunnattu kysely osoitti, että heidän mielestään opetus on tasokasta ja opettajat ammattitaitoisia sekä innostavia. Opiskelijat kokivat solististen aineiden oppitunnit liian lyhyiksi. Opiskelun kannustimiksi opiskelijat totesivat musiikista saadun ilon, itsensä kehittämisen ja uuden oppimisen halun sekä musiikin sopivuuden vapaa-ajan harrastukseksi. Musiikkikurssien yleisarvio oli hyvä, hinta-laatu-suhte erinomainen ja opiskelijat kokivat saavansa myös tarpeeksi palautetta.</p> <p>Opetussuunnitelma voi palvella musiikinopettajia opetuksen kehittämisessä, suunnittelussa ja toteuttamisessa ilman, että sen tarvitsee viedä opettajien itsenäisyyttä. Opiskelijoita halutaan tukea musiikin opiskelussa siten, että heille luodaan hyvä oppimisympäristö ja tarvittaessa heille laaditaan henkilökohtainen opetussuunnitelma yhteistyössä opettajan kanssa.</p> <p>Seinäjoen Kansalaisopisto pyrkii tulevaisuudessa tarjoamaan aiempaa paremmin kysyntää vastaavaa musiikinopetusta niin aikuisille harrastajille kuin myös nuorille ja lapsille.</p>		
Teos/Esitys/Produktio Seinäjoen Kansalaisopiston musiikin opetussuunnitelma		
Säilytyspaikka Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia, kirjasto/Ruoholahti		
Avainsanat musiikki, opetussuunnitelma, musiikin opettaminen, elinikäinen oppiminen, vapaa sivistystyö, eettinen kasvatus, musiikinopetuksen kehittäminen		

Degree Programme in Classical Music		Degree Master of Music pedagogy	
Author Haanpää, Marjo Helene			
Title Developing a music education curriculum and a music education development plan for the Seinäjoki Institute of Civic Education			
Type of work Final Project	Date May 2008	Pages 91	
<p>ABSTRACT</p> <p>The starting point for my final project was that the Seinäjoki Institute of Civic Education did not have any development plan or a curriculum for its music education programme.</p> <p>In the first part of my study, the history of liberal civic education in Finland and the Liberal Civic Education Act are discussed. I focus on music education at the Seinäjoki Institute of Civic Education from the perspective of ethics, lifelong learning and indoctrination. Views about learning and teaching music and the teachers' competence are also central in developing the music education activities of the Seinäjoki Institute of Civic Education.</p> <p>In the academic year 2006–2007, more than 800 students studied music at the Seinäjoki Institute of Civic Education. Individual instruction was given in piano, singing, violin and flute. Group instruction was given in classical and folk music accordion, guitar, violin and percussion as well as for choir, baby-parent music playschool, special music groups (children and grown-ups with special needs and seniors) and folk music ensembles.</p> <p>Seinäjoki Institute of Civic Education has carried out two questionnaire surveys concerning the development of their music education programme and its curriculum: one for teachers and one for students. These surveyed the wishes and needs of teachers and students at the Institute of Adult Education's music education programme.</p> <p>The survey was quantitative and the results provided information for preparing the development plan and the curriculum for the Seinäjoki Institute of Civic Education.</p> <p>The main results from the teachers' survey are: the facilities at the Institute are of a high level, but lessons should be longer. More than half of the respondents would like to have additional training. Important qualities expected of good teachers were being enthusiastic and supportive, having good communication skills, working in a goal-oriented and constructive way, and being able to work in different class situations. The main results from the students' survey are: teaching was of a high level and teachers were skilled and enthusiastic. Solo instrument lessons were considered too short. Students found inspiration for their studies from the joy they get from making music and from their wish to train and learn new things as well as the suitability of music as a lifelong hobby.</p> <p>Overall evaluation of the music courses was very favourable and the students felt they received sufficient feedback. In their opinion, the programme offered excellent value for the money.</p> <p>The curriculum can serve as a good instrument for music teachers in developing, planning and carrying out their educational work, without taking away their independence. The objective is to support the students in many ways, for instance by creating the best possible prerequisites for their studies and by planning individual curricula in co-operation with their own teacher.</p> <p>In future, the Seinäjoki Civic Education Institute seeks to better respond to the varying requirements for music teaching among adults and young people.</p>			
Work / Performance / Project Developing a music education curriculum and a music education development plan for the Seinäjoki Institute of Civic Education			
Place of Storage Helsinki Polytechnic Stadia Library/Ruoholahti			
Keywords Music, curriculum, music teaching, lifelong learning, liberal civic education, ethics of music, development of music education.			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 VAPAA SIVISTYSTYÖ	9
2.1 Historiallinen tausta – vapaan sivistystyön kehitys Suomessa	9
2.1.1 Vapaan sivistystyön kehittyminen	9
2.1.2 Laki vapaasta sivistystyöstä	11
2.1.3 Vapaa sivistystyö nykyään ja sen tehtävät	12
2.2 Vapaan sivistystyön eettinen perusta	14
2.2.1 Eettinen kasvatusajattelu	14
2.2.2 Elinikäinen oppiminen	16
2.2.3 Indoktrinaatio	19
2.3 Vapaan sivistystyön musiikinopetuksen opetus- ja oppimiskäsitys sekä opettajan kompetenssi	21
2.3.1 Opetuskäsitys	21
2.3.2 Oppimiskäsitys	22
2.3.3 Läsnäolon ja huomion musiikkipedagogiikka	24
2.3.4 Musiikkipedagogin kompetenssi	26
2.4. Yhteenveto	28
3 MUSIIKIN KEHITTÄMIS- JA OPETUSSUUNNITELMA – HANKE SEINÄJOEN KANSALAI SOPISTOON	29
3.1 Hankkeen taustaa	29
3.1.1 Suunnitelma ja tavoitteet	29
3.2 Tutkimusmenetelmä	32
3.2.1 Määrällinen tutkimusmenetelmä	32
3.3 Kyselyt ja niiden toteutus	33
3.3.1 Opettajakysely	34
3.3.2 Opiskelijakysely	35

4 TULOKSET	37
4.1 Määrällisen tutkimuksen tulokset	37
4.1.1 Opettajakyselyn tulokset.....	37
4.1.2 Opiskelijakyselyn tulokset.....	47
5 POHDINTA	61
5.1 Yleisvaikutelma	61
5.1.1 Seinäjoen Kansalaisopistolle opettajakyselyn tärkeimmät kysymykset	61
5.1.2 Seinäjoen Kansalaisopistolle opiskelijakyselyn tärkeimmät kysymykset.....	64
5.1.3 Yhteenveto tuloksista.....	65
LÄHTEET	69
TAUSTAKIRJALLISUUTTA	73
LIITTEET	75
LIITE 1.....	76
OPETTAJAKYSELYLOMAKE.....	76
LIITE 2.....	79
OPISKELIJAKYSELYLOMAKE:	79
LIITE 3.....	78
SEINÄJOEN KANSALAIPOISTON MUSIIKIN OPETUSSUUNNITELMA	83
1 Sisällöt	83
1.1 Musiikin opetuksen tehtävät.....	83
1.2 Musiikin opetuksen arvot ja tavoitteet.....	84
2 Opetuksen toteuttaminen	85
2.1 Oppimiskäsitys.....	85
2.2 Opiskelu ympäristö	85
3 Opintojen rakenne	86
4 Opintojen henkilökohtaistaminen	87
5 Arviointi	88
6 Yhteistyötahot	89
7 Kurssien osallistujien valinta	89
OPS-LÄHDEKIRJALLISUUTTA JA INTERNET-OSOITTEITA	90

1 JOHDANTO

Seinäjoen Kansalaisopisto on kaupungin omistama ja opetushallituksen valvonnan alaisena toimiva aikuisopetuksen yksikkö. Kansalaisopistossa annetaan yleissivistävää opetusta ja ammatillista täydennyskoulutusta. Siellä voivat opiskella 16 -vuotta täyttäneet tai oppivelvollisuutensa suorittaneet aikuiset ja nuoret. Joihinkin opintoryhmiin voidaan ottaa myös tätä nuorempia opiskelijoita. Seinäjoen Kansalaisopisto toimii tällä hetkellä Seinäjoki – Peräseinäjoki-alueella, ja Nurmossa toimii oma osasto.

Seinäjoen Kansalaisopistoon on tehty lukuvuonna 2006–2007 taiteen opetuksen kehittämis- ja opetussuunnitelma opinnäytetyönä. Tuolloin Kansalaisopistossa opiskeli taide- ja taitoaineissa syksyllä 526 opiskelijaa ja keväällä 564 opiskelijaa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada aikaan Seinäjoen Kansalaisopistoon kehittämis- ja opetussuunnitelma kuvataiteen opetukseen.

Seinäjoen Kansalaisopiston opetustuntimäärä kaikissa opetettavissa aineissa lukuvuonna 2006–2007 oli 23 255 opetustuntia, tästä musiikin osuus oli 3 695 opetustuntia. Musiikin opetukseen oli kyseisenä lukuvuonna suunniteltu 3720 tuntia, eli vain 25 opetustuntia jäi suunnitellusta määrästä toteutumatta. Musiikin opiskelijoita oli syyslukukaudella 756 opiskelijaa ja kevätlukukaudella 828 opiskelijaa, kursseja oli 56.

Seinäjoen Kansalaisopistossa annetaan musiikin opetusta solistisissa aineissa pianossa, laulussa, viulussa ja huilussa. Ryhmäopetusta annetaan tänä lukuvuonna 2007–2008 kansanmusiikkiyhtyeissä, pelimanniyhtyeissä, harmonikan ja pelimanniharmonikan soitossa, kitaran soitossa, rummuissa ja viulussa. Kuoroja kokoontuu useita ja lisäksi on vauva-äiti/vanhempi - ja erityismusiikkiryhmiä (erityislasten-, kehitysvammaisten aikuisten sekä ikäihmisten musiikkiryhmiä).

Yleisesti ottaen aikuiset musiikinopiskelijat niin kansalaisopistoissa kuin muissakin musiikkioppilaitoksissa ovat kiinnostuneita musiikinopetuk-

sestaan. Musiikinopettajan näkökulmasta sekä kansalaisopistojen että musiikkioppilaitosten musiikinopiskelijat ovat laatutietoisia, vaativia ja aktiivisia. Yhä useammin jonkun opiskelunsa kansalaisopiston kurssilla aloittaneen opiskelijan päämäärä on opiskella musiikkia vakavasti vaikkapa ammatiksi saakka.

Seinäjoen Kansalaisopistossa ei ole musiikin opetussuunnitelmaa ja sen tekeminen on koettu tarpeelliseksi ja tärkeäksi oppilaitoksen musiikin opetuksen kehittämisessä. Kehittämisen ajatuksena on kehittää tämänhetkistä opetusta siten, että se antaa nykyiselle musiikinopetukselle mielekkään oppimisympäristön, jossa sekä opettaja ja opiskelija saavat luontevat kehykset opetus- ja opiskelutoiminnalleen ja opiskelijat voivat kehittää musiikillisia taitojaan. Opetusta kehitetään laadullisesti ja määrällisesti siten, että Kansalaisopiston opetustarjonta ja musiikin opetuksen kysyntä kohtaisivat mahdollisimman hyvin toisensa.

Seinäjoen Kansalaisopiston toiminta-alue laajenee vuoden 2009 alusta. Kuntaliitoksen myötä mukaan tulevat myös Ylistaro ja Nurmo, jolloin alueella on asukkaita yli 56 000. Kansalaisopisto pyrkii vastaamaan koko alueen koulutuskysyntään asiakaslähtöisesti. Musiikin opetuksen kehittämis- ja opetussuunnitelmatyön tarkoituksena on myös omalta osaltaan vastata näihin odotuksiin. Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus tehdä musiikinopetuksen kehittämis- ja opetussuunnitelma Seinäjoen Kansalaisopistoon.

Opetus- ja kehittämissuunnitelman merkeissä tapasin useaan otteeseen Seinäjoen Kansalaisopiston rehtorin ja suunnittelijaopettajan. Lisäksi työn merkeissä oli vapaamuotoisia keskustelutapaamisia Kansalaisopiston musiikin opettajien kanssa. Näissä tapaamisissa käytyjen keskusteluiden pohjalta alkoi syntyä näkemys siitä, mitä opetus- ja kehittämissuunnitelmaan pitäisi sisältyä Seinäjoen Kansalaisopiston näkökulmasta katsottuna.

Tämän jälkeen tein yhteistyössä Kansalaisopiston rehtorin ja suunnittelijaopettajan kanssa musiikkia opettaville opettajille ja musiikin opiske-

lijoille kyselyt. Niiden kautta jokainen vastaaja pääsisi vaikuttamaan Kansalaisopistossa tehtäviin linjauksiin kehittämis- ja opetussuunnitelmaa laadittaessa. Kansalaisopiston johdon kanssa yhteistyössä haemme kyselyllä suuntaviivoja siihen, miten opetusta voidaan toteuttaa paremmin ja millaista opetuksen toivotaan olevan. Opetussuunnitelmasta tulee suuntaa antava tuki opetukseen, mutta se ei sido opettajien työtä tiukasti. Musiikin opetus- ja kehittämissuunnitelmaa tullaan käyttämään Seinäjoen Kansalaisopistossa opettajien musiikinopetuksen suunnittelun tukena. Myös opiskelijat saavat opetussuunnitelmasta apua opiskelulleen.

Opinnäytetyöni alkuosassa johdattelen lukijani vapaan sivistystyön historiaan, kerron sen kehittymisestä ja kerron myös vapaan sivistystyön laista, joka on tullut voimaan elokuussa 1998. Laki vapaasta sivistystyöstä tuo esille vahvasti käsitteet eettisyys ja elinikäinen oppiminen, ja ne ovat tärkeässä asemassa kansalaisopistoissa. Näitä edellä mainittuja käsitteitä olen pohtinut myös opinnäytetyössäni. Kansalaisopiston opetussuunnitelmaan liittyy myös indoktrinaation välttäminen, opetus- ja oppimiskäsitykset sekä läsnäolon ja huomion musiikkipedagogiikka eli fokaalisuus, jota voisi soveltaa kaikkien alojen opetuksessa nykypäivänä.

Tutkimustapana työssäni on määrällinen tutkimusmenetelmä, jossa kysely on tavallisin tiedonkeräämistapa. Kyselyiden tulokset havainnollistetaan taulukkomuodossa ja taulukkoa kutsutaan havaintomatriisiksi. (Vilkka 2005, 73, 89–90.)

Saatujen tulosten pohjalta laadin opetussuunnitelman yhteistyössä Seinäjoen Kansalaisopiston johdon kanssa. Tässä työssä kyselyiden vastauksen kirjaamisessa olen käyttänyt kahta merkitsemistapaa: ensin kirjallinen selvitys ja sen jälkeen taulukkoinformaatio.

Perehtymismatkani vapaaseen sivistystyöhön on ollut mielenkiintoinen ja valaiseva. Kirjallisuutta on opinnäytetyöni aihepiiristä paljon saatavilla ja se aiheutti työni alkuvaiheissa valinnan vaikeutta.

Elinikäisen oppimisen ja eettisyyden näkökulma on mielestäni tässä opetussuunnitelmassa toimiva. Lisäksi koen opinnäytetyöni tärkeänä osana musiikin opetussuunnitelman, jota varten tämä kaikki taustatyö on tehty. Opinnäytetyötäni arvioitaessa toivoisin otettavan huomioon sekä opetussuunnitelmatyön prosessin sekä sen lopputuloksen.

Tästä Seinäjoen Kansalaisopistolle tehtävästä opetus- ja kehittämissuunnitelmasta tulee musiikinopetuksen ”käsikirja”, jonka avulla musiikinopetusta voidaan edistää. Opetus- ja kehittämissuunnitelman avulla halutaan antaa musiikkia opiskelevalle opiskelijalle voimia elämään ja arkeen. Lisäksi musiikinopetuksen toivotaan antavan harrastajilleen mahdollisimman myönteisiä kokemuksia.

Opinnäytetyöni kohderyhmänä ovat etenkin kansalaisopistojen musiikin opettajat, hallintohenkilökunta sekä siellä musiikkia opiskelevat opiskelijat. Toivonkin tämän opinnäytetyöni kannustavan, helpottavan ja auttavan uusien musiikin opetussuunnitelmien tekemisessä kansalaisopistoihin.

2 VAPAA SIVISTYSTYÖ

2.1 Historiallinen tausta – vapaan sivistystyön kehitys

Suomessa

2.1.1 Vapaan sivistystyön kehittyminen

Vapaan sivistystyön havaittiin jo 1800-luvun lopulla edellyttävän sivistystyötoiminnan vakinaistamista. Vaikka ylioppilas- ja muiden järjestöjen kiinnostus harrastusmielessä olikin sivistystyöhön olemassa, se vaihteli ja jäi käytännössä vain näiden järjestöjen sivutehtäväksi. (Huuhka 1990, 18.)

Ensimmäisenä vuonna 1856 Suomeen rantautui voimistelu- ja urheiluliike ja 1900-luvun alussa kansanliikkeet, kuten raittiusyhdistykset, rouvasväenyhdistykset, vapaapalokunnat ja myös puolue toimintaa aloiteltiin. Poliittinen työväenliike ja ammattiyhdistysliike kehittyivät rinnakkain toistensa tukemana. Kansanliikkeet olivat useimmiten sivistyneistön johtamia ja monet entisistä "kansanliikkeistä" ovat nykyisin integroituneet yhteiskunnan olennaisiksi osiksi. ja yhteiskunnan kollektiiviseen toimintaan. "Kansanliikkeiden" tilalle muodostui kokoajan ja jatkuvasti "uusia kansanliikkeitä", jotka saattoivat olla hyvin kriittisiä tuon ajan "nykyistä" ajattelua kohtaan. (Ilmonen & Siisiäinen 1998, 224, 227.)

Kollektiivisuus (= yhteinen, yhteis-) liittyy omaan työhöni siitä näkökulmasta, jossa kansalaisopistossa opettajat ja opiskelijat ovat tavallaan samaa yhteisöä ja jossa musiikin opettaminen sekä oppiminen tapahtuvat yhteisössä eli kansalaisopiston ryhmissä. Opetus ei ole opettajajohtoista, vaan opiskelijatkin voivat vaikuttaa siihen, millaista on musiikin opiskelu kansalaisopistossa.

Helsingissä perustettiin vuonna 1884 työväenyhdistys, joka muodostui esikuvaksi myöhemmin muualle maahan perustetuille työväenyhdistyksille. Ne pyrkivät perustamaan kirjastoja ja hankkimaan lukusaleja ja

niiden toiminta oli vuonna 1892 vilkkainta suurten kaupunkien yhdistyksissä kuten esimerkiksi: Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun ja Viipurin kaupungeissa. (Huuhka 1990, 30–31.)

Kansanopistolaitosta perustettaessa oli ajatus ulottaa kansanopisto- maista toimintaa myös niihin kaupunkeihin, joihin varsinaiset kansanopistot eivät vielä ulottuneet. Kursseja järjestettiin paikallisten kansanopistoseurojen organisoimana ja työväenyhdistykset järjestivät kansanopistokursseja myös muualla kuin Helsingissä. Turussa kurssitoiminta aloitettiin jo vuonna 1892. Joissakin kaupungeissa toiminta jäi lyhytaikaiseksi, mutta esimerkiksi Porissa ja Viipurissa toiminta muodostui pitkäaikaiseksi. Tukholman työväenopisto, jonka perusti tohtori Anton Nyström vuonna 1880, muodostui Suomalaisen työväenopiston esikuvaksi. (Huuhka 1990, 35, 37.)

Suomessa käytiin useita vuosia keskustelua työväenopistosta. Perustamishankkeita oli, mutta ne tyrehtyivät. Työväenyhdistyksen kolmas edustajainkokouskin vuonna 1899 pohti vielä työväenopistokysymystä. (Huuhka 1990, 44.) Työväenyhdistysten kokouksia pidettiin sen vuoksi, koska osallistujat eivät päässeet yksimielisyyteen siitä, millä tavalla, miten ja millaista työväenopistotoimintaa pitäisi Suomeen perustaa.

Viimein monien vaiheiden kautta perustettiin vuonna 1899 ensimmäinen työväenopisto Tampereelle. Kun ilmapiiri muuttui suotuisaksi 1900-luvun alkupuolella perustamishankkeita virisi Vaasassa, Oulussa, Turussa ja Viipurissa sekä vähän myöhemmin Pietarsaaressa, Kotkassa ja Helsingissä. Ensimmäisen maailmansodan puhkeamisen jälkeen syntyi opistoja vielä Kuopioon, Poriin ja kansalaisopiston tapaista toimintaa tuli myös Raumalle. (Huuhka 1990, 50–51, 57, 69).

Opintokerho-toiminta Seinäjoella alkoi viime vuosisadan alkuvuosikymmeninä ja 1920-luvulla käytiin keskustelua Seinäjoen Työväenopiston perustamisesta. Työväenopistohanke toteutui vuonna 1945 aluksi kannatusyhdistyksen ylläpitämänä. Vuodesta 1950 työväenopistosta

tuli kunnallinen ja vuodesta 1979 lähtien se on toiminut Seinäjoen Kansalaisopistona. (Haapanen & Pajumäki 2005, 8.)

Aluksi opistoja ylläpidettiin anniskeluyhtiöiden voittovaroilla, joista kaupungit saivat tietyn osuuden. Anniskeluyhtiöt, joita perustettiin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa, rahoittivat erilaisia hyvää tarkoittavia projekteja, kuten esimerkiksi kouluja ja lääkäriasemia. Näiden varojen pelättiin hyvin nopeasti ehtyvän ja sen vuoksi opistojen johtokunnat pyrkivät saamaan määrärahat kaupunkien talousarvioihin. (Historiallinen sanomalehtikirjasto.)

Tampereella opistotoiminta pääsi mukaan kaupungin määrärahoihin vuonna 1908 ja Oulussa vasta vuonna 1919. Valtio myönsi vuonna 1917 työväenopistojen avustamiseen määrärahaa ja samana vuonna ylihallitus lähetti kaupunkien maistraateille kiertokirjeen, jossa se viittasi aikaisempaan kirjeeseen valtionavusta (v. 1914) ja kehotti asianomaisia hakemaan valtionavustusta opistoihinsa. (Huuhka 1990, 107, 111.)

Sotien jälkeen 1944 useat opistot pyrkivät aloittamaan toimintaansa uudelleen ja vähitellen moni opisto pääsi täyteen toimintaansa. Kansalais- ja työväenopistojen uusi valtionapulainsäädäntö tuli voimaan vuonna 1963 heinäkuun alusta, ja silloin alkoi todellinen opistojen perustamisryntäys. (Huuhka 1990, 391, 393.)

2.1.2 Laki vapaasta sivistystyöstä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti on 21.8.1998 säädetty ”Laki vapaasta sivistystyöstä” 632/1998.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset (urheiluopistot) ja kesäyliopistot (KTOL – Kansalais- ja työväenopistojen liitto).

Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998) ensimmäisessä pykälässään määrää seuraavaa: ” Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.”

Elinikäinen oppiminen kattaa ihmisen elinkaaren varhaislapsuudesta aina vanhuuteen saakka. Jokaisella meistä tulee osana elinikäistä oppimista olla kaikkina ikäkausinaamme mahdollisuus oman persoonallisuuden jatkuvaan, monipuoliseen kehittämiseen järjestelmällisen ja joustavan opiskelun avulla.

Vapaan sivistystyön laissa määrätään, että kansalaisopistojen opetus on kaikille avointa. Tähän liittyy läheisesti tasa-arvoisuus (samanarvoisuus), joka on kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä ja myös moniarvoisuus yhteiskunnassamme on ihmisten erilaisten ominaisuuksien, taipumuksien sekä erojen arvostamista. Suomen perustuslaki 6 §:ssä 2 mom. sanotaan, että ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.”

2.1.3 Vapaa sivistystyö nykyään ja sen tehtävät

Vuosittain n. 257 kansalaisopistoa järjestää opetusta lähes 800 000 opiskelijalle melkein kaikissa Suomen kunnissa. Vapaan sivistystyön lain mukaan kansalaisopistojen erityistehtävänä on vastata alueellisiin ja paikallisiin sivistystarpeisiin ja tarjota mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi. Kansalaisopiston omistajana toimii usein kunta, mutta myös yksityisiä kansalaisopistoja on. (KTOL.)

Kuten aikaisemmin niin myös nykyisin kansalais- ja työväenopistot ovat oppilaitoksia, jotka tarjoavat yleissivistävää aikuiskoulutusta, käsittäen yleissivistävien aineiden lisäksi, harrastus- ja yhteiskunnallisia opintoja (kieliä, liikuntaa, tietotekniikkaa sekä taito- ja taideaineita). Opetusta annetaan myös valmentavana jonkin alan ammatilliseen tai korkeakouluopintoihin. Opetusta järjestetään iltaopiskelusta kokopäiväisiin kursseihin sekä usean päivän intensiivikursseista pidempiaikaisiin opintojaksoihin. Opetusta saa myös monimuoto-opetuksena ja verkkokursseina. Lisäksi kansalaisopistot tarjoavat perusopetuksen ja lukion oppiaineita, taiteen perusopetusta, ammatillista lisäkoulutusta ja avoimen yliopiston opetusta. (Vapaa sivistystyö 2006).

Vapaan sivistystyön kehittämisohjelma (VSOP) on tuottanut Vapaan sivistystyön vision 2005, jossa on määritelty sen tehtävät seuraavasti: ”Kokonaispersoonallisuuden monipuolisuutta kehitetään tiedollisten, taiteellisten, elämän- ja maailmankatsomuksen sekä käden taidon ja ilmaisun opintojen avulla, kansalaisyhteiskuntaa vahvistetaan järjestämällä yhteisöjen, yhdistysten ja kansalaisjärjestöjen opinto- ja sivistyspalvelut. Kansanvaltaisuuden (=demokratia) arvoja vahvistetaan tukemalla itsenäisen, yhteistyökykyisen ja arviointikykyisen ihmisen kasvua”. (Vapaan sivistystyön tehtävät 2005.)

Vapaan sivistystyön tunnuspiirteinä pidetään vapautta, vapaaehtoisuutta, omaehtoista tehtävähakua ja helppoa saavutettavuutta. Kansalaisyhteiskunnassa yleisesti monenlaiset arvot, tavoitteet ja elämäntilanteet organisoituvat erilaisiksi yhdistyksiksi. Yhdistyksiä ja yhteisöjä palvelevasta sivistystyöstä tulee näin moniarvoista ja monimuotoista. Visiossa pyritään vapaan sivistystyön osallistujapiirin laajentamiseen niin, että se tavoittaisi nykyistä enemmän myös vähemmän koulutettuja ihmisiä. (Vapaan sivistystyön tehtävät 2005.)

Vapaa sivistystyö tulee tulevaisuudessa täydentämään koulutusjärjestelmää tuomalla tutkintotavoitteisen oppimisen mahdollisuuksia alueellisesti ja sosiaalisesti lähelle jokaista suomalaista. Ammatillisia opintoja järjestetään aloilla, jotka liittyvät läheisesti vapaan sivistystyön erikoisosaamiseen. (Vapaan sivistystyön tehtävät 2005.)

Suurin osa kansalaisopistojen opetuksesta ei tähtää tutkintoihin. Toiminta on harrastustyyppistä ja opintotoimintaa. Kurssit pyritään järjestämään siten, että kaikki halukkaat pääsevät mukaan opintopiireihin. Musiikin osuus opetuksesta on kohtuullinen, mutta sitä voisi olla sekä opettajien että opiskelijoiden mielestä enemmänkin. Yleisesti vapaa sivistystyö käsitetään pelkästään aikuiskasvatuksena ja näin ollen toiminta olisi suunnattu pelkästään työssäkäyville ja yleissivistystään kehittäville aikuisille, mutta vapaan sivistystyön yksi tärkeä tehtävä on myös nuorisokasvatus. (Vapaa Sivistystyö 2008.)

2.2 Vapaan sivistystyön eettinen perusta

Kansalaisopistoilla on yhteiskunnassamme suuri ja tärkeä tehtävä antaa opetusta ja jakaa sivistystä sellaisille ihmisryhmille, joilla ei muulla tavoin ole mahdollista sitä saada. Opintoryhmät ovat avoimia kaikille, ikään, sukupuoleen, rotuun tms. katsomatta. (KTOL.)

Sarras (1998, 75–76) toteaa, että hyvä ammattietiikka on opettajan työn yksi keskeisimpiä asioita ja se ohjaa opettajan kaikkia vuorovaikutussuhteita sekä suhdetta työhön ja vastuuseen. Opettajan työhön liittyy myös toiminnan motiivien ja päämäärien eettistä pohdintaa ja arviointia. Opettajan eettisten periaatteiden taustalla ovat ihmisarvo, totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja vapaus. Lisäksi opettajalla on eettinen suhde omaan työhönsä, itseensä, oppilaisiin, kollegoihin ja yhteiskuntaan. Mielestäni Sarraksen ammattieettisessä näkökulmassa ei tehdä eroa musiikin opetuksen tai muun opetuksen välillä.

2.2.1 Eettinen kasvatusajattelu

”Tieteenalana etiikka on yleisen hyvän, oikean toiminnan, käytännöllisen moraalin, metaetiikan ja moraalisen vastuun kysymyksiä selvittävää tutkimista” (Launonen 2000, 30).

Käsitteet etiikka ja moraali omaavat tieteen kielessä merkityseron, mutta arkikielessä sanoja käytetään synonyymeinä. Moraalilla tarkoitetaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottelua toiminnan yhteydessä, jossa korostuu näiden käytäntöön soveltaminen. Etiikka tutkii moraalin lähtökohtien teoreettista ja reflektointia. Etiikassa on olennaista teoreettinen käsitys hyvästä elämästä. (Launonen 2000, 31.)

Eettisen kasvatustieteen motoiksi Kansalaisopiston toimintaa ajatellen olen valinnut seuraavat lainaukset:

”Nyky päivän opettaja tarvitsee ammattietiikkaa silloin kun tapa ja laki eivät enää riitä toiminnan ohjenuoraksi” (Airaksinen 1998, 5).

”Kasvatusta voidaan toteuttaa monin eri tavoin ja sen muotoihin liittyy useita näkemyksiä, joissa yksityisen ja julkisen moraalin suhde sekä kasvatuksen oikeutus ja velvollisuus painottuvat eri tavoin” (Launonen 2000, 35).

”Opettajan arjen etiikka on arvojen ja elämäkokemuksen sisäistämiseen perustuvaa kykyä itseohjautuvuuteen ja oman toiminnan kriittiseen arvioimiseen” (Lindqvist 1998, 15).

Opettajan ammattietiikka edellyttää suhteessa toiseen ihmiseen oppijan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamista ja kykyä asettua opetettavan asemaan. Ammattietiikka on sekä yksilöllistä että yhteisöllistä. Yhteisötasolla etiikka perustuu tietoon ja ammatilliseen kokemukseen sekä työn arvo- ja normipohjaan. Yhteisötason etiikka on yhteiseen sopimukseen perustuva ammatillisten arvojen, periaatteiden ja käytäntöjen kokonaisuus, johon sitoudutaan vapaaehtoisesti. Yksilötasolla opettaja sitoutuu omiin periaatteisiinsa ja ihanteisiinsa sekä antaa myös oman persoonallisen luovan panoksensa siinä ainutlaatuisessa tässä ja nyt tilanteessa. (Lindqvist 1998, 15.)

Länsimaisessa valtioajattelussa esiintyy yhteiskunnan harjoittamassa kansalaiskasvatuksessa kaksi päätraditiota. Ensimmäinen on hyveellinen lähestymistapa, joka perustuu Aristoteleen filosofiaan ja toinen on ajattelutapa, joka pohjautuu liberalistiseen (=inhimillinen kehitys perustuu yksilön voimien vapaaseen käyttöön) yhteiskuntafilosofiaan ja individualismiin (=yksilöllisyysoppi) (Launonen 2000, 19, 21).

Seuraavan kasvatuksen perusjäsentelyn koulun eettisen kasvatuksen muodoista, on Amerikkalainen kasvatusfilosofi Roger Straughan eritellyt kirjassaan "Can we teach children to be good? näin 1) arvojen siirtäminen 2) arvoneutraalisuus 3) arvojen selkiinnyttäminen 4) eettisen pohdinnan kehittäminen 5) moraalisen perustelutaidon kehittäminen 6) arvojen sisällyttäminen opetussuunnitelmaan 7) persoonallinen ja sosiaalinen kasvatusta. Siteerattu teksti on Launosen (2000, 35–36) mukaan. Kasvatuksen perusjäsentelystä voisi Kansalaisopiston opetussuunnitelmaan poimia kaksi teemaa: Valittujen lain ilmentämien arvojen sekä persoonallisen ja sosiaalisen kasvatuksen sisällyttäminen opetussuunnitelmaan.

2.2.2 Elinikäinen oppiminen

Elinikäinen oppiminen on koko ihmisen elämän ajan jatkuva prosessi. Tätä termiä on alettu käyttää elinikäinen kasvatusta-käsitteen rinnalla. Elinikäinen kasvatusta tarkoittaa kaikkea ihmisen elämänaikana tapahtunutta oppimista. Suurin osa tavoitteellisesta oppimisesta tapahtuu etukäteen laaditun suunnitelman mukaan erilaisissa kasvatusta- ja koulutusinstituutioissa. Tuomiston (1994, 17–20, 23–24) mukaan laajassa mitakaavassa tapahtuva tavoitteellinen oppiminen edellyttää yleisen kasvatustajärjestelmän olemassaoloa ja elinikäinen oppiminen kattaa ihmisen elinkaaren varhaislapsuudesta vanhuuteen. Oppimisen muodot ovat: Formaalin oppiminen, ei formaalin oppiminen ja informaalin oppiminen.

Tuomisto (1994, 14) toteaa saman kuin Rauste von Wright & al. (2003): suuri osa ihmisen merkityksellisistä oppimiskokemuksista tapahtuu koulujärjestelmän ulkopuolella, kuten työpaikoilla, perheen piirissä, kirjastoissa, erilaisissa organisaatioissa jne.

Jo kreikkalaiset filosofit Aristoteles ja Platon olivat sitä mieltä, että ihmisen tulee opiskella ”kehdosta hamaan vanhuuteen”. Elinikäisestä oppimisesta on aikaisemmin käytetty nimityksiä uusiutuva koulutus, aikuiskoulutus, jatkuva koulutus ja uudelleen- ja täydennyskoulutus. Nämä termit ovat olleet esillä 1960-luvulta alkaen, mutta vasta 2000-luvun vaihteessa työelämän tuomat muutokset kiinnittivät päättäjien ja työelämän edustajien huomion ihmisten jatkuvaan kouluttamiseen eli elinikäiseen oppimiseen. (Ojala 2000, 99.)

Ihmisen tavat reagoida oppimiseen ovat mottona seuraavassa lainauksessa:

”Ihmisellä on yhdeksän erilaista tapaa (ennakko-oletus, huomiotta jättäminen, torjunta, esitietoinen, taidot, ulkoa oppiminen, pohdiskelu, ajattelun taidot ja kokeellinen tieto) reagoida oppimiseen, jolloin hänessä tapahtuu ei-oppimista, ei-tiedostavaa oppimista tai tiedostavaa oppimista” (Jarvis 1994, 143, 150).

Oppimisprosessissa ei-oppiminen sisältää ennakko-oletuksia, huomiotta jättämistä ja torjuntaa. Ei-tiedostava oppiminen sisältää esitietoisuuden ja taidot sekä ulkoa oppimisen. Tiedostava oppiminen sisältää pohdiskelun, ajattelun taidot ja kokeellisen tiedon. Näistä ainoastaan tiedostava oppiminen luo lopputuloksen, joka on joko luova tai oppiminen mukautuu aikaisemmin opittuun tietoon, kun taas muissa edellä mainituissa oppimisen muodoissa lopputulos on aina mukautuva. (Jarvis 1994, 150.)

Tuomiston (1994, 14) mukaan oppimisessa on monia tärkeitä piirteitä: oppimisen toiminta ja yksilöllisyys, toisten ihmisten vaikuttaminen oppimiseen ja oppiminen silloin, jos saa ärsykkeen sekä se, että oppiminen on elinikäistä ja peruuttamatonta ja se tarvitsee aikaa eikä oppimiseen voida ketään pakottaa (Tuomisto 1994, 14). Nämä piirteet tulevat luontevasti liittymään myös Kansalaisopiston opetussuunnitelmaan. Kansalaisopistossa on oppiminen aikuiselle myös yksilöllistä toimintaa vaikka oppiminen tapahtuukin ryhmässä ja toisten ihmisten vaikutuksessa.

Elinikäisen oppimisen edellytykset Otalan (2000, 109) mukaan ihmiselle ovat peruskoulutus, kyky oppia elämään tiedon runsauden kanssa, tietotekniikan käytön osaaminen ja kykyä hakea uutta tietoa.

Elinikäisen oppimisen ohella on ihmisen itseohjautuvuus tärkeää ja se tarkoittaa Otalan mukaan ihmisen kykyä aktivoida ja ohjata omaa oppimistaan ja siihen sisältyviä käsityksiä itsestä oppijana. Halu oppia ja tietoisuus sekä oma asenne siitä, millaisia ovat omat oppimistyylit ja -tarpeet, itseluottamus, avoimuus sekä joustavuus kuuluvat Otalan (2000, 110) mukaan itseohjautuvuuteen.

Elinikäiseen oppimisen osana ovat myös ihmisen vuorovaikutustaidot ja ne edellyttävät kykyä jakaa omaamaansa tietoa sekä taitoa kuunnella muita. On hyvä osata ottaa vastaan palautetta sekä antaa ja analysoida sitä. Kysymysten asettelu- ja neuvottelutaito, etenkin asiantuntijoiden kanssa, kuuluvat hyviin vuorovaikutustaitoihin. Kriittinen ajattelu, tiedon hankinta- ja hallintataidot, kyky yhdistellä ja järjestellä uutta tietoa sekä kokonaisuuksien, tulevaisuuden ja tilanteiden hahmottamisen hallinnat kuuluvat ihmisen kokonaisnäkemykseen. (Ojala 2000, 110.)

Elinikäiseen oppimiseen tulisi liittyä oppimisen ilo, vaikka oppiminen sisältäisi ponnisteluja ja ihmisen siviilielämän tai yhteiskunnan opetukset olisivat julmia. Silti elinikäinen oppiminen ei tarkoita iänikuista puurtamista kasvavien vaatimusten kanssa, vaan oppiminen auttaa meitä ratkaisemaan myös elämässämme olevia ongelmia (ihmissuhde-, talo-

us- yms.), kehittämään parempaa elämää, luovuutta, kulttuuritaitoja, parempaa osaamista ja vahvaa kansalaisuutta. (Silvennoinen & Tulkki & Honkanen 1998, 222.)

Tutkintotavoitteinen koulutus on vain osa elinikäistä oppimista, mutta tärkeä osa sen vuoksi, että koulutusjärjestelmän piirissä saa jokainen nuori ne yhteiskunnalliset tiedot ja taidot, joiden varassa hän joutuu astumaan aikuisten maailmaan. Jos oppimisesta halutaan tehdä elinikäistä, olisi Tuomiston (1994, 17–20) mukaan välttämätöntä kehittää sellainen kasvatus- ja koulutusjärjestelmä, joka perustuisi elinikäisen kasvatuksen periaatteelle.

Yksilön persoonallisuuden vaikutus oppimISRatkaisuihin on mottona seuraavassa lainauksessa:

”Yksilön persoonallisuus vaikuttaa aina kaikkiin hänen tekemiinsä ratkaisuihin. Persoonallisuus rakentuu yksilön omista arvoista, kyvyistä, minäkuvasta, todellisuuskuvasta ja motivaatorakenteesta. Ihmisen elämäntapa ja elämänsuunnitelmat ilmentävät yksilön persoonallisuutta” (Verkko-tutor, oppimiskehys.)

2.2.3 Indoktrinaatio

Indoktrinaatio tarkoittaa sananmukaisesti jonkin poliittisen tai muun käsityksen iskostamista mieliin. (Nurmi & Rekiaro & Rekiaro 2000, 90.)

Kansalaisopistojen opettajistosta ei kukaan opettaja saa opettaa mitään aatetta tai uskomusta, jotka sisältyvät uskontoon, poliittiseen suuntautumiseen, johonkin ideologiaan tai muuhun alueeseen, joissa halutaan manipuloida toista ihmistä.

Kansalaisopiston opetuksen tulee pyrkiä siihen, että ihminen tietää, mitä hän haluaa ja pystyy sen mukaisesti muodostamaan käsityksensä sekä arvioimaan uskomustensa totuudellista tilaa. Itsetuntemus ja tietoisuus omista arvoista luovat ihmiselle edellytyksiä eheään persoonaan. Asiat, joita ihminen arvostaa tulevat hänen eteensä monilta tahoilta. Vain vahvana, itsensä tuntevana, moraaliltaan terveenä, kriittisen ajattelun omaavana ja eheänä (= itseohjautuvuus) ihminen pystyy valitsemaan arvot, jotka ovat sopusoinnussa yhteiskunnan arvojen ja muiden vaatimusten kanssa. (Puolimatka 1997, 283–305.) Mielestäni tämä koskettaa niin opiskelijoita kuin opettajiakin ja liittyy läheisesti Kansalaisopiston opetussuunnitelmatyöhön.

Ehdollistaminen ei ole indoktrinaatiota. Ehdollistamalla pyritään vaikuttamaan lapsen käyttäytymiseen kun indoktrinaatiossa puolestaan muokataan uskomuksia. Puolimatkan (1997, 24–26) mukaan opetuksen alkuvaiheessa lapsi on vastaanottavainen, ja ehdollistamista pidetään hyvänä tapana toteuttaa opetusta - varsinkin silloin, kun opetus liittyy käyttäytymiseen ja taitoihin.

Indoktrinaatio ei vie oppilaan tiedollista kehitystä, aitoutta tai eheyttä eteenpäin, vaan hänen mielipiteitään ohjaillaan tietynlaisiksi. Tällöin opettaja käyttää asemaansa väärin ja indoktrinoi. Opettaja voi käyttää auktoriteettiaan myönteisellä tavalla, mikä on suositeltavampi tapa. Erilaisia uskomuksia voi sisältyä uskontoon, poliittiseen suuntautumiseen, johonkin ideologiaan tai muuhun alueeseen, jossa ihminen haluaa manipuloida toista ihmistä. (Puolimatka 1997, 32–33.)

Musiikissa en tiedä edellisen tyyppisiä uskomuksia olevan, mutta tarkemmin ajateltuani mieleeni tuli joitakin sosiaalisia ryhmiä, jotka saattaisivat omassa ryhmäytymisessään käyttää hyväkseen ”musiikillisia uskomuksia”, näitä voisivat olla heavy-musiikki (=heavyrock, jota väitetään saatanan musiikiksi) tai punk musiikki (=nuorten vastalause nykymaailmalle, jossa heillä on anarkistisesti sävyttynyt arvomaailma ja elämäntapa). Wagnerin musiikin tuntijat eli ”Wagneriaanit” ovat puolestaan ryhmä, jotka tuntevat Wagnerin musiikin läpikotaisin. ”Wagne-

riaanit” eivät manipuloi toisia vaan pikemminkin itse ”juopuvat” Wagnerin musiikista.

Puolimatka (1997, 32–33) on sitä mieltä, että uskomusten kautta oppiminen on ongelmallista, koska uskomus ei ole välttämättä totta, vaan se voi olla opettajan tai kasvattajan oma ajattelutapa. Opetuksessa ja kasvatuksessa on hyväksyttävää opettaa vain sellaista uskomusta, tietoa tai taitoa, joka on perusteltua.

Totuuden tie, perinteen kuunteleminen ja tietäminen ovat seuraavan lainauksen mottoina:

Gadamer (2004, 7–8) väittää, että ”ihmiset ovat pohjimmiltaan sitä, mitä he historiallisesti tietävät ja hengentieteiden tietoon kuuluu myös aina tietoa omasta itsestä. Perinteen kuunteleminen ja perinteessä oleminen ovat totuuden tie. Odotuksemme perinteestä ovat usein jo ennalta tiedossa ja odotustemme vastaisesti meidän olisi hyvä oivaltaa, mitä uusia sykäyksiä perinne voisi meille antaa”.

2.3 Vapaan sivistystyön musiikinopetuksen opetus- ja oppimiskäsitys sekä opettajan kompetenssi

2.3.1 Opetuskäsitys

Tampereen Suzuki-koulun opetussuunnitelmassa todetaan musiikin opetuskäsityksestä seuraavasti: ”Musiikin opetuksessa otetaan huomioon opiskelijan aiemmat elämäkokemukset. Opettajalla on myös erittäin keskeinen rooli opiskelijan opiskelutaitojen että opiskeluympäristön kehittämisessä sellaiseksi, että erilaisten opiskelijoiden edistyminen on mahdollista”.

Opettajan perustehtävät ovat opiskelijan opetus ja ohjaus. Musiikin opetuksessa opettajan opetusvastuu saattaa tuntua jopa suuremmalta

kuin muissa opetusaineissa, koska musiikki vaikuttaa ihmiseen niin useilla eri tasoilla (fysiologisesti sekä tunnetasoilla) ja musiikki koskettaa kokonaisvaltaisesti ihmisen kehoa, mieltä, tunteita, toiveita ja pelkoja. Musiikki on siis sanaton tunteiden kieli, joka puhuttelee ihmistä kaikissa tilanteissa. Musiikilla on myös kommunikatiivinen luonne, sillä se sisältää ihmiselle tärkeitä merkityksiä, kysymyksiä ja vastauksia. Musiikin kieli on avoin jokaiselle iästä, sukupuolesta, kansallisuudesta, älykkyydosamäärästä jne. riippumatta.

2.3.2 Oppimiskäsitys

Musiikin hahmottaminen ja oppiminen rakentuvat siihen, millaisia musiikin peruselementtejä opiskelija on aikaisempien oppimiskokemuksiensa aikana jo omaksunut.

Oppiminen on Rauste-von Wright & al. (2003, 50) mukaan ihmisen taltioimaa ja tulkitsemaa uutta informaatiota hänen elämänsä varhaisvaiheista lähtien. Näillä tiedoilla ihminen rakentaa ja jäsentää kuvaansa fyysisestä ja sosiaalisesta maailmastaan. Samalla hän rakentaa kuvaa itsestään tämän kaiken osasena.

Oppiminen nähdään konstruktivisen paradigman mukaan opiskelijan omassa aktiivisessa toiminnassa. Tämän oppimiskäsityksen mukaan musiikin hahmottaminen riippuu siitä, minkälaisia sävelkulkuja ja rytmejä on aikaisempien oppimiskokemusten aikana jäänyt oppilaan mieleen. Vuorovaikutuksellisessa oppimisprosessissa korostuu opettajan ohjaus ja oppilaan aktiivinen rooli itsensä arvioijana. (Opetussuunnitelma, Kauhajoen Kaupunki, Panula opisto.)

Oppimisen muodoille, joita ovat hierarkkisesti järjestetty kasvatus eli formaalinen oppiminen ja informaalinen oppiminen, joille on yhteistä se, että ne kytkeytyvät toimintaan ja palvelevat sitä. Nonformaalinen oppiminen puolestaan ei sijoitu tutkintohierarkiaan vaan tapahtuu tut-

kintohierarkian ulkopuolella (Tuomisto 1994, 23–24) (Rauste-von Wright & al. 2003, 26).

Behavioristinen, humanistinen, kognitiivinen, konstruktivinen ja sosio-konstruktivinen oppimiskäsitys eivät ole toisiaan poissulkevia vaan pikemminkin ne täydentävät toisiaan. Opettaja käyttää opetuksessaan usein niitä kaikkia sekaisin sen enempää asiaa ajattelematta. Useissa opetustilanteissa opettaja joutuu itse ratkaisemaan sen hetkiseen tilanteeseen soveltuvan opetusmallin. (Tynjälä 1999, 98–108.)

Behavioristinen oppiminen on perusmuotona ärsyke-reaktiokytkennän vahvistaminen palkkion kautta. Näin motivaatio kytkeytyy palkkioiden saamiseen. Motivaatio laskee, jos reaktiota seuraa rangaistus. Opetustilanteissa on käytetty palkkioita ja rangaistuksia motivointikeinoina. (Rauste-von Wright & al. 2003, 51, 195), (Tynjälä 1999, 98.)

Toiskallion (1989, 66–67) mukaan ”humanistisen suuntaukselle tärkeää on yksilön minäkuva, identiteetin ja persoonallisuuden muotoutuminen. Yksi tämän suuntauksen tärkeitä käsitteitä on ihmisen elämänkaari”. Humanistinen oppimiskäsitys korostaa oppimiskokemuksen reflektiota ja itseohjautuvuutta (Rauste-von Wright & al. 2003, 198).

Kognitiivinen psykologia nousi behaviorismin haastajaksi 1950-luvun lopulla. Kognitiivinen oppipoikamalli opettaa Tynjälän (1999, 134) mukaan opiskelijoille sellaisia kognitiivisia prosesseja, ”joita ekspertit käyttävät työskennellessään monimutkaisten ongelmien parissa”. Kognitiivinen oppiminen ei siis ole Rauste-von Wrightin & al. (2003, 51) mukaan erillinen perusprosessi vaan osa kokonaisprosessia, johon liittyvät havaitseminen, ajattelu ja päätöksenteko.

Konstruktivismi kuvaa muiden oppimiskäsitysten ohella näkemystä oppimisen luonteesta ja oppiminen on yksilön aktiivinen tuote.

Tieto, jota oppija oppii, on aktiivisesti oppijan itsensä valikoimaa, tulkitsemaa ja ymmärtämää. Sosiokonstruktivinen oppimiskäsitys puolestaan korostaa enemmän oppijan omaa aktiivista roolia oppimisessa kuin myös oppimisen sosiaalista luonnetta. (Rauste-von Wright ym. 2003, 53–54), (Tynjälä 1999, 107–108).

2.3.3 Läsnaolon ja huomion musiikkipedagogiikka

Musiikinopetuksessani olen pohtinut musiikkipedagogiikkaa erilaisissa tilanteissa ja oppimisympäristöissä. Opetan useita erityisryhmiä mitä erilaisimmissa tiloissa ja kohtaan työssäni paljon sitä, että opettajana olen välillä enemmän rinnallakulkija, kuuntelija, läsnäolija ja jopa ”terapeutti”, kuin musiikkipedagogi. Tästä huolimatta Kansalaisopistoissa, musiikkioppilaitoksissa ja muissa vastaavissa musiikin opinahjoissa, musiikinopettajan tehtävänä on opettaa. Opettaja kuuntelee, soittaa, ohjaa ja kommentoi, eli hän on oppilaalle läsnä musiikin vuoksi ja opetus tapahtuu opettajan ja oppilaan hyvässä vuorovaikutuksessa (Kaikkonen & Unkari-Virtanen 2008, in press).

Stadian paneelissa 26.10.2007 ”Musiikkipedagogiikka huomenna” väitöskirjaa koulujen musiikinopettajista ja heidän työstään tekevä MuM Minna Muukkonen Sibelius-Akatemiasta esitti puheenvuorossaan, että opettajien kuvauksissa musiikkirepertuaarit merkityksellistyvät heidän kuvatessaan omaa työtänsä. Musiikinopettajien työssä musiikin repertuaarit (=ohjelmistot) Muukkosen mukaan ovat analyyttinen, kokemuksellinen, sosiaalinen, holistinen ja terapeutin. Analyyttisessä repertuaarissa musiikki on analysoitava ilmiö ja sitä lähestytään pala palalta sekä musisointi on soittajien harjoittelua tekniikoiden avulla. Kokemuksellinen repertuaari on musiikin henkilökohtainen kokemus ja musisointi on oppilaalle elämys. Sosiaalisessa repertuaarissa musiikki on kasvattava sosiaalinen käytäntö sekä musisointi kasvattava käytäntö. Holistisessa ilmiössä, jossa musiikki ja musisointi tulevat merkitykselliseksi kehollisesti sekä yhteisöllisenä kokemuksena. Terapeutin repertu-

aari tekee musiikista hyvinvoinnin lähteen (Muukkonen, julkaisematon luento 2007).

Mielenkiintoista Minna Muukkosen puheenvuorossa oli terapeutin aspektin huomioiminen, sillä usein sitä ei oteta huomioon musiikinopetuksessa. Musiikkiterapiaa opiskelleena ja musiikkipedagogina työskennelleenä voin todeta, että musiikkiterapia ja musiikkipedagogiikka kulkevat hyvin lähellä toisiaan. Rajanveto musiikkiterapian ja musiikkikasvatuksen välillä on joskus vaikeaa ja rajaa voisikin kuvailla ”veteen piirrettynä viivana”. Musiikkikasvatuksen päämäärä on aina prosessissa ja terapeutista näkökulmasta katsoen siihen pyritään juuri läsnäolon ja huomion kautta. Musiikinopetus sisältää aina kuntoutuksellisen ja terapeutin aspektin, vaikkei sitä ei juurikaan ajatella. Opettajan haasteena on oman opetuksen kehittäminen siten, että hän kykenee ottamaan huomioon oppilaidensa yksilölliset oppimistavat ja valitsemaan omat opetusmenetelmänsä sen mukaisesti. Näin opettaja voi tätä kautta löytää myös läsnäolon, huomion ja hyväksynnän omaan opetukseensa. (Kaikkonen & Unkari-Virtanen 2008.)

Markku Kaikkonen ja Leena Unkari-Virtanen kirjoittavat artikkelissaan (2008, in press) musiikkipedagogiikan muuttumattomista työvälaineistä, joita harvemmin mainitaan ja joita ovat myös edellä mainitut läsnäolo ja huomion antaminen, kunnioitus sekä yhdessä tekeminen. Näistä Kaikkonen ja Unkari-Virtanen käyttävät yhteistä käsitettä fokaalisuus. Lukiessani heidän artikkeliaan tunsin helpotusta siitä, että on olemassa muitakin pedagogeja, jotka pohtivat näitä asioita. Aikaisemmin en ollut löytänyt fokaalisuuden suuntaisille ajatuksilleni käsitettä, mutta Kaikkonen ja Unkari-Virtanen olivat löytäneet käsitteen. Nämä samaiset asiat ovat minuakin mietityttäneet opetuksessani.

Kaikkonen ja Unkari-Virtanen kirjoittavat artikkelissaan fokaalisuuden juontuvan sanasta fokus (= polttopiste), jota kuvataan myös kotialtarina, joka roomalaisten aikana oli kodin, perheen, yhteisyyden ja arjen toimintoja ohjaava keskus. Fokaalisuutta kunnioittava opetus ei siis ole tekniikkaa eikä esteettistä tai annettua vaan se perustuu läsnäololle,

kohtaamisille ja vuorovaikutukselle. Läsnäolo sekä yhdessä tekeminen on mahdollista myös eri-ikäisten ja erilaiset taidot omaavien ihmisten välillä. Onnistuessaan tällainen opetusprosessi johtaa oppilaan oppimiseen sekä opettajan ja oppilaan kokonaiskasvuun. Toisin sanoen silloin, kun opetus ja oppiminen onnistuvat, rakentuvat fokaalisuus ja yhteisyys myönteiseksi hyväksynnän kehäksi oppilaan ja opettajan ympärille. Hyväksynnän kehä puolestaan luo edellytykset fokaaliselle, pedagogiselle läsnäololle ja kehästä tulee läsnäolon ja huomion tulos. (Kaikkonen & Unkari-Virtanen 2008, in press.)

2.3.4 Musiikkipedagogin kompetenssi

Kansalaisopistojen opettajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella. Asianomainen ministeriö voi erityisestä syystä myöntää niistä erivapauden (Vapaan sivistystyön opettajan kelpoisuus 2008).

Vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksesta annetussa laissa pykälässä 18 sanotaan vapaan sivistystyön opettajan kelpoisuudesta seuraavasti: ”Opettajaksi on kelpoinen henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto sekä vähintään 60 opintopisteen tai vähintään 35 opintoviikon laajuiset opettajan pedagogiset opinnot. Kansalaisopiston opettajaksi on myös kelpoinen sellainen henkilö, jolla on riittäväksi katsottu koulutus steinerpedagogiikan opettajaksi”. (Vapaan sivistystyön opettajan kelpoisuus 2008).

Tuntiopettajana kansalaisopistossa voi toimia myös henkilö, jonka katsotaan hallitsevan opetettava ala ja joka on kykenevä opettamaan. Suurin osa kansalaisopistojen opettajistosta on tuntiopettajia.

Koulujen musiikinopettajien ja soiton/laulunopettajien rinnalle on nykyisin kehittynyt erilaisten musiikillis-pedagogisten osaamisalueiden kirjo. Nykypäivän musiikkipedagogin koulutuksessa tuetaan monialaistumista ja annetaan uusia vaihtoehtoja pedagogiselle suuntautumiselle korkeakoulun omalla tutkimus- ja kehittämistyöllä. Tämä on nykypäivän opettajankoulutuksen ja opettajan pätevyyden uutta osaamista ja

perustaa. Uusista osaamisalueista voisi mainita: soiton ryhmäopetuksen pedagogiikka, klassisen musiikin kouluprojektit, yleisökasvatus- ja museopedagogiikka. (Kaikkonen & Unkari-Virtanen 2008, in press.) Liittäisin opetussuunnitelmaan tämän siten, että Kansalaisopiston musiikinopettajan työ vaatii moninaista osaamista.

Erilaisista taidepedagogiikan ulottuvuuksista on mainittava ”taidepolku”, jota on toteutettu Ateneumin taidemuseossa Helsingissä. Taidepolku tai muistipolku on projekti, jonka avulla taiteen toivotaan aktivoivan ja antavan mahdollisuuden tunteiden ilmaisemiseen silloin, kun sanat ovat kadonneet. Muistipolun teokset on valittu Alzheimer-keskusliiton kanssa yhteistyössä. Oppaat ovat saaneet koulutusta muistisairauksista kärsivän ihmisen kohtaamiseen. (Ateneumin taidepolku 2008.)

Musiikkipedagogin monipuolinen työnkuva lisää pedagogin käytännön tiedon tarvetta. Jos koulutuksessa tarjotaan pedagogille erilaisia suuntautumisvaihtoehtoja, hän joutuu ja saa jo opiskeluvaiheessa pohtia kysymyksiä: missä, miten, miksi ja kenelle haluan opettaa musiikkia, soittamista, laulamista? Opettajan olisi kaikesta huolimatta löydettävä opetustyössään läsnäolo ja huomio (=fokaalisuus) näiden kysymysten edessä uudelleen ja uudelleen. (Kaikkonen & Unkari-Virtanen 2008, in press.)

Musiikkipedagogin koulutusta suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon se, että tuleva opettaja oppisi havainnoimaan ja tarkastelemaan opetustyötään mahdollisimman laajasta näkökulmasta. Parhaita neuvonantajia ovat jo työssä toimivat opettajat. Kaikkosen ja Unkari-Virtasen (2008) mukaan musiikkipedagogin opintojen pitäisi vastata ainakin kysymyksiin: ”Mitä musiikkipedagogiikka ja musiikkikasvatus ovat ja miksi niitä järjestetään sekä missä niitä toteutetaan? Kuka toteuttaa toimintaa ja kenelle opetusta tarjotaan? Ketkä tavoittavat koulutuksen ja käytännön työn keskeisimmän kysymyksen: Miten opetus olisi toteutettava?” Musiikkipedagogin koulutuksen tärkeä tehtävä on tarjota tulevalle opettajalle turvallinen, kriittinen ja tiedostava kasvupohja.

Musiikkikasvatus liittyy kognitiivisella, emotionaalisella, sosiaalisella sekä toiminnallisella alueella ihmisen kokonaiskasvuun ja -kehitykseen. Se tukee kaikkien älykkyyden osa-alueiden kehitystä ja lisäksi musiikkitoiminta tukee yksilön kiinnittymistä yhteisön jäseneksi aktiivisena toimijana. Pedagogin tärkeitä työvälineitä ovat: huomio, läsnäolo, kuullolla oleminen ja avoimuus oppilaan kuulemiseen ja pedagogin tärkein osaamisalue on ”ihmisen lukutaito”, johon liittyy toimiva vuorovaikutus opetustilanteessa ja suhteessa ympäröivään yhteisöön. Opettajalla on oltava luja usko oppimiseen jokaisen oppilaan kohdalla ja kyky hyödyntää tällaista oppilaan potentiaalia. Opettajan on myös hyvä omata kyky tehdä oppilaan oppimisen kannalta oikeita ratkaisuja oikeaan aikaan, mikä taas edellyttää oman työn analysointia ja laajaa oman alan ammatillista osaamista. (Kaikkonen & Unkari-Virtanen 2008, in press.)

2.4. Yhteenveto

Eettisyys, elinikäinen oppiminen, tasa-arvoisuus, indoktrinaation välttäminen opetus- oppimiskäsitysten tunteminen, läsnäolon ja huomion musiikkipedagogiikka sekä musiikin opettajan pätevyys ovat vapaan sivistystyön opetuksen ja opiskelijan oppimisen kannalta tärkeitä seikkoja.

Vapaassa sivistystyössä musiikinopettajan opetusvastuu on hyvin moniulotteinen, koska opetus ei kosketa ainoastaan musiikkia vaan opettaja on kosketuksissa erilaisten opiskelijoiden kautta kaikkeen ”elämän kirjoon” ja musiikki, jota hän opettaa vaikuttaa puolestaan ihmiseen monilla eri tasoilla. Musiikki on kieli, jota jokainen ymmärtää vaikka ihmisillä ei olisi muuten yhteistä kieltä tai heillä olisi fyysisiä tai henkisiä rajoituksia.

3 MUSIIKIN KEHITTÄMIS- JA OPETUSSUUNNITELMA – HANKE SEINÄJOEN KANSALAI SOPISTOON

3.1 Hankkeen taustaa

Opinnäytetyöidea syntyi sinä hetkenä, kun Stadian nettisivuilta löytyi ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon esittelysivu, jossa kuvattiin mahdollisuutta toteuttaa opinnäytetyö osana työyhteisöä. Suunnittelin, että tekisin opinnäytetyöni Kansalaisopistoon, joka hyvin luontevasti olisi mukana työelämän edustajana, koska on työnantajani. Lopullinen päätös opinnäytetyön aiheesta syntyi, kun esitin ajatukseni musiikin opetuksen kehittämisestä Seinäjoen Kansalaisopistossa rehtorille ja suunnittelijaopettajalle helmikuussa 2007. Seinäjoen Kansalaisopiston rehtorilla oli heti selkeä näkemys siitä, että Seinäjoen kansalaisopistossa tarvitaan musiikinopetuksen kehittämis- ja opetussuunnitelma.

Miksi sitä tarvitaan? Sen vuoksi, että sellaista ei ole vielä olemassa. Keskustelimme yhdessä siitä, miten kyseinen suunnitelma voitaisiin ja tultaisiin toteuttamaan, mikäli pääsisin YAMK-opintoihin. Varmaa päätöstä emme tässä vaiheessa voineet asiasta silloin tehdä.

3.1.1 Suunnitelma ja tavoitteet

Seinäjoen kansalaisopistossa on mahdollista kehittää musiikinopetusta, koska opistossa opettaa päteviä musiikinopettajia. Opettajien pätevyys on joko nykypäivän hyvän ja tasokkaan koulutuksen ansiota tai pätevyys on saavutettu pitkän linjan muusikon toiminnalla sekä siinä rinnalla tehdyllä pitkäjänteisellä musiikinopetustyöllä.

Opinnäytetyöni työstäminen alkoi syyskuussa 2007 useilla suunnittelu- keskusteluilla Kansalaisopiston rehtorin ja suunnittelijaopettajan kanssa. Lisäksi kävin useita ohjauskeskusteluja opinnäytetyönohjaajieni kanssa. Opinnäytetyöni suunnitelman varmistuttua ja valmistuttua järjestin yhdessä Kansalaisopiston rehtorin ja suunnittelijaopettajan kans-

sa Kansalaisopiston musiikinopettajien yhteiskokouksia. Kokouksia oli kaikkiaan kaksi, koska opettajat eivät päässeet opetustensa vuoksi samaan aikaan.

Näissä kokouksissa keskustelimme vapaamuotoisesti musiikin opetussuunnitelma hankkeen tavoitteista, tulevasta suunnitelmasta sekä sen tuomista hyvistä ja ehkä huonoistakin puolista. Kirjasin muistiin keskusteluissa esille tulevia asioita. Jo tässä vaiheessa, koska opettajien kanssa käyty keskustelut painottuivat eettisyyteen, kävi selväksi se, että opinnäytetyöni painottuisi omalta osaltaan myös musiikinopetuksen eettisiin kysymyksiin.

Ajattelin, että opinnäytetyöni edistymiseen vaikuttaisivat vahvasti Kansalaisopistossa tekemäni opettaja- ja oppilaskyselyt musiikin opetuksesta sekä oppimisesta. Laadin kyselylomakkeet yhteistyössä Kansalaisopiston edustajien ja opinnäytetyöohjaani kanssa. Lokakuussa 2007 kyselyt lähtivät musiikkia opettaville opettajille sekä musiikkia kansalaisopistossa opiskeleville opiskelijoille. Kyselyn palautuspäiväksi tuli joulukuun 1. päivä 2007. Opiskelijoille kyselyitä lähti 820 ja vastauksia palautui 299. Opettajille kyselyitä lähti 25 ja vastauksia palautui 11.

Opetussuunnitelman ja kehittämisen päätavoite on löytää Kansalaisopiston opetustarjonnan ja opetuksen kysynnän tasapaino niin, että nämä kohtaisivat toisensa mahdollisimman hyvin.

Lisäksi Seinäjoen Kansalaisopiston oma tavoite on opetuksen arviointi, joka tehdään tulevana lukuvuonna 2007–2008 musiikista. Arviointi tehdään samojen kyselyiden tulosten pohjalta, kuin kehittämis- ja opetussuunnitelma. Arvioinnin tulokset esitellään opiston koulutuslautakunnalle syksyllä 2008, siksi opiskelijakyselyyn liitettiin myös arviointiosuus. Tämä arviointi ei kuulu opinnäytetyöhöni.

Syksyllä 2007 kävimme useita erillisiä suunnittelukeskusteluita Seinäjoen Kansalaisopiston rehtorin ja suunnittelijaopettajan kanssa. Niissä keskusteluissa asetimme opetussuunnitelman odotukset ja tavoitteet

musiikinopetustyön kehittämisessä seuraavanlaisiksi: 1) opetus- ja kehittämissuunnitelmasta tulee työväline kansalaisopiston musiikin opettajille 2) perehdytysväline uusille musiikin opettajille heidän tullessaan opetustyöhönsä Kansalaisopistoon 3) halutaan löytää yhtenäinen opetuksellinen linja ja tavoitteet kaikkeen Kansalaisopiston musiikin opetukseen 4) apuväline opettajille heidän oman musiikinopetuksensa suunniteluun ja opetuksensa tavoitteiden asettamiseen niin, että ne vastaisivat oppilaiden toiveita. Opetussuunnitelman tarkoituksena ei ole viedä opettajien itsenäisyyttä tai opetuksen vapautta vaan opetussuunnitelmalla halutaan auttaa, helpottaa ja tukea opettajia heidän arvokkaassa työssään.

Muut tavoitteet, joita edellisten lisäksi asetimme, ovat: Kansalaisopiston musiikinopetuksessa pyritään ja halutaan 1) antaa opiskelijoille musiikin opetuksen kautta laajempaa musiikkikäsitystä (musiikin historia, mahdollinen yhteistyö Seinäjoen kaupunginorkesterin kanssa – yleisökasvatus) 2) antaa tietoa erilaisista musiikkityyleistä 3) musiikin opiskelumahdollisuus halutaan antaa mahdollisimman monelle sitä haluavalle opiskelijalle 4) tarjotaan kursseja, joille on helppoa tulla mukaan 5) tuoda ihmisten elämää lähelle musiikin vapauttava, parantava ja voimavaroja antava vaikutus 6) sosiaalisuus ja yhteisöllisyys, jotka tulevat esille erityisesti ryhmissä musiikkia opiskeltaessa, koettiin myös tärkeinä.

Lisäksi kehittämis- ja opetussuunnitelmassa pyritään ratkaisemaan ongelma siitä, miten valitaan opiskelijat kursseille, joille on valtava tungos. Kansalaisopiston lähijohto ja opettajat ovat miettineet, että mikä olisi paras ratkaisu kurssilaisten valintaan? Olisiko arvonta, ilmoittautumisjärjestys vai päätökset kurssikohtaisesti, millä tavalla valinta tehdään? Olisiko vielä jokin muu keino hyvä ratkaisu? Vai olisiko mahdollista lisätä opetusta niin paljon, että jokainen halukas pääsisi mukaan musiikinopetukseen?

Kokonaisuudessaan opetus- ja kehittämissuunnitelmasta tulee musiikinopetuksen ”käsikirja”, jonka avulla musiikinopetusta voidaan edis-

tää. Opetus- ja kehittämissuunnitelman avulla halutaan antaa musiikkia opiskelevalle opiskelijalle voimia elämään ja arkeen. Lisäksi musiikin-opetuksen toivotaan antavan harrastajilleen mahdollisimman myönteisiä kokemuksia.

Kansalaisopistoihin on opinnäytetöinä tai muulla tavalla laadittu musiikin opetussuunnitelmia vasta viime vuosina, mutta harvakseltaan. Opetussuunnitelmat, joihin tutustuin, kattoivat etupäässä yksittäisiä instrumentteja. Laajemmat yleiset musiikin opetussuunnitelmat näyttivät puuttuvan joukosta melkein kokonaan. Tulevaisuudessa niitä toivottavasti laaditaan lisää. Tätä Seinäjoen Kansalaisopistolle laadittavaa kehittämisen- ja opetussuunnitelmaa on mahdollista hyödyntää myös muissa Suomen Kansalaisopistoissa, mikäli siihen tarvetta tulee.

3.2 Tutkimusmenetelmä

3.2.1 Määrällinen tutkimusmenetelmä

Olen käyttänyt tutkimuksessani kyselyä, jota tein kaksi erilaista. Toisen tein Kansalaisopiston musiikin opettajille ja toisen Kansalaisopiston musiikin opiskelijoille. Toteutustapana oli joukkokysely. Kyseessä oli määrällinen tutkimusmenetelmä, joka on kyselytutkimuksissa tavallisin aineiston keräämistapa. Tutkimukseni on kokonaistutkimus, mikä tarkoittaa sitä, että koko perusjoukko otetaan mukaan tutkimukseen eikä siitä tehdä otantaa. (Vilkkä 2005, 76, 78.)

Hirsjärven ym. (2005, 182) mukaan tällaisista kyselyistä, eli minun tapauksessani opettaja- ja opiskelijakyselyt, käytetään nimitystä survey-tutkimus. Kyselyni olivat myös standardoituja eli vakioituja, joka tarkoittaa sitä, että kyselyissä kysytään samat kysymykset samalla tavalla kaikilta vastaajilta.

Purkaessani saatuja vastauksia ryhmittelin ne taulukkomuotoon, sillä taulukoissa on helpointa käsitellä aineistosta saatua tietoa. Tällaisesta taulukosta käytetään nimitystä havaintomatriisi (Vilkkä 2005, 90).

Kyseisessä tutkimuksessa siirsin aineiston molempien kyselyiden osalta excel-tilukkuoon. Tein kaikista kysymyksistä aluksi mukautetun kaavion – ”mustavalkoinen ympyrä”. Sanalliset vastaukset kokosin erilliseksi tiedostoksi, josta vastaukset oli helppo kirjata opinnäytetyöhön.

3.3 Kyselyt ja niiden toteutus

Tein siis kaksi kyselyä, joista toinen oli suunnattu musiikkia opettaville opettajille ja toinen opiskelijoille. Tulevan opetussuunnitelman tekemisen tueksi opettajakyselyllä haettiin suuntaa siihen, miten opettaja kokee opetuksen ja millainen musiikinopettajan pitäisi opettajan näkökulmasta olla. Opiskelijakyselyllä puolestaan haettiin tietoa oppilaiden ajatuksista ja toiveista musiikin opetuksessa sekä siitä, mitä ja millaista opetusta he vielä haluaisivat lisää ja miten tyytyväisiä he ovat opetukseensa. Musiikin opettaja- ja oppilaskyselyt olivat tärkeitä suuntimia siihen, millainen musiikin kehittämisen- ja opetussuunnitelmasta muotoutui.

Molemmat kyselyt toteutettiin samalla tavoin kuin edellisenä vuonna taiteen opetussuunnitelmaa varten tehty kysely. Kyselyiden kysymykset muotoilin siten, että niihin olisi helppoa vastata eikä vastaamiseen kuluisi aikaa kovin paljon. Kysymyksissä kysyin samoja asioita eri näkökulmista eli kysyin ristiin, koska tarkoitukseni oli saada mahdollisimman oikeaa ja luotettavaa tietoa. Näin sain tavoitellun tiedon varmemmin esille.

Kuten aikaisemmin mainitsin, toteutetaan Seinäjoen kansalaisopistossa myös musiikinopetuksen arviointia. Arviointi tehdään lukuvuosittain eri opetusaineista ja lukuvuonna 2007–2008 on vuorossa musiikki. Arviointikyselyyn oli olemassa jo kyselypohja. Muokkasin tätä jo olemassa olevaa arviointikyselypohjaa ja lisäsin siihen edellä kuvaamani kysy-

mykset musiikin opetuksen tarpeiden ja tavoitteiden kartoitusta ajatellen. Näin kyselylomakkeista muodostui tätä työtä varten käyttökelpoisia. Vilkka (2005, 87) neuvoa, että kysymysten muotoilussa on oltava maltillinen. Määritellään mitä tietoa mahdollisesti tarvitaan ja mitä ei. Jokaisen kysymyksen kohdalla kannattaa kysyä myös itseltään, mitä kysymyksellä mitataan ja onko se oman työn eli tässä tapauksessa opiston tai opetussuunnitelman kannalta olennainen kysymys. Kyselyiden laadinnassa minulle oli paljon etua siitä, että kysyjänä tunnen musiikkia opettavat ja opiskelevat kohderyhmät hyvin.

Testasin kyselylomaketta muutamilla henkilöillä, joilla ei ole kansalaisopiston musiikinopetuksen tuntemusta tai kosketusta musiikinopiskeluun kansalaisopistossa. Heiltä sain hyviä vinkkejä siihen, että kysymyksistä tuli helposti ymmärrettäviä ja vastattavia. Muulla tavoin lomaketta ei tarvinnut testata etukäteen, sillä mallina oleva pohja oli useampana vuonna aikaisemmin muotoutunut käytännössä sopivaksi.

Opettajakyselyitä palautui 11 kappaletta ja opiskelijakyselyitä palautui 299 kappaletta. Jäin pohtimaan hieman sitä, riittävätkö vastaajat suhteessa tutkimusongelmaan? Mielestäni näissä opinnäytetyötäni varten tehdyissä kyselyissä vastaajien määrät ovat riittävät ja ne antavat tarpeeksi tietoa siitä, millaiseksi opetussuunnitelma tulee muotoutumaan.

3.3.1 Opettajakysely

Opettajakyselyn (liite 1) kysymykset ovat musiikinopetuksen ja opetussuunnitelman tarpeisiin muokattuja kysymyksiä. Kyselylomake sisältää myös kysymyksiä, joilla saadaan tarpeellista tietoa Kansalaisopiston toimesta tehtävään opetuksen arviointiin.

Kysymykset 1–2 kartoittavat opettajien työskentelyvuosia kansalaisopistossa sekä heidän opetustaan muissa oppilaitoksissa. Kysymys 3 kartoittaa opettajien tyytyväisyyttä kansalaisopiston hallintopalveluihin ja kysymys 4 hakee yleisesti opettajien mielipiteitä kansalaisopiston

musiikinopetuksesta. Kysymyksestä 4 saadaan tietoa opetussuunnitelmaa varten.

Kysymys 5 puolestaan kartoittaa mielipidettä siitä, tarvitaanko päätoimista musiikinopettajaa kansalaisopistoon ja kysymyksessä 6 opettaja arvioi sitä, millainen musiikinopettajan pitäisi olla. Molempien kysymysten tuloksia voidaan käyttää opetussuunnitelman laatimisessa hyödyksi.

Kysymys 7 hakee musiikinopettajien toiveita yhteistyöstä kollegojen kanssa ja kysymyksillä 8–9 ja 12 haetaan puolestaan sitä, että tarvitaanko musiikin opetussuunnitelmaa ja mitä siihen pitäisi sisältyä kunakin vastaajan omalta alalta sekä sitä, miten musiikinopetusta voisi tai tulisi kehittää.

Kysymys 10 tuo opettajien mietittäväksi arvioinnin ja sen, miten sitä pitäisi suorittaa vai tarvitaanko sitä ollenkaan. Kysymys 11 kartoittaa opettajien halua omaan täydennyskoulutukseensa.

3.3.2 Opiskelijakysely

Opiskelijakyselyn (liite 2) kysymykset ovat osittain kansalaisopiston omia peruskysymyksiä ja osittain olen muokannut niitä musiikinopetuksen mukaisiksi.

Kysymykset 1–5 kartoittavat opiskelijoiden ikäjakaumaa, sukupuolijakaumaa, keski-ikää sekä sitä, miksi juuri tämä kansalaisopiston kurssi on tärkeä tälle opiskelijalle ja opiskelivatko opiskelijat muilla kansalaisopiston kursseilla.

Kysymykset 6–8 puolestaan kartoittavat kurssitarjonnan tarvetta ja opiskelijoiden toiveita omista opinnoistaan.

Kysymyksissä 9 ja 10 opiskelijat arvioivat omia tavoitteitaan sekä antavat tietoa siitä, mitä mahdollisesti toivoisivat vielä lisää musiikinopetukseen. Kysymys 11 suo mahdollisuuden arvioida kansalaisopiston musiikin opetusta.

Kysymys 12 hakee vastausta siihen, saavatko opiskelijat tarpeeksi palautetta opettajiltaan sekä oppilaiden omia toiveita siitä, miten palautetta voisi antaa.

Kysymyksissä 13–29 opiskelijat arvioivat omaa opiskeluaan. Lisäksi he saivat arvioitavakseen opettajansa opetustaidon ja asiantuntemuksen. Lisäksi näiden kysymysten joukossa kysytään kysymyksessä 21 opetuksen sisältöön liittyviä lisätoiveita musiikin opetukseen – luentojen tai kurssien muodossa.

Kysymys 22 antaa arvioitavaksi tilat sekä niiden sopivuuden sekä materiaalin, soittimien riittävyyden, kunnon jne.

Kysymys 23 hakee tietoa siitä, onko opiskelijoilla tarvetta yhteiseen itse kustannettavaan retkeen, kuten vaikkapa konserttiin, oopperaan tai musiikkitapahtumaan.

Kysymykset 24–27 ja 28–29 antavat opiskelijapalautetta ja kysymykset 28–29 ovat ryhmissä opiskelevien opiskelijapalautetta. Viimeinen kysymys 30 antaa mahdollisuuden ruusuihin, risuihin, toiveisiin, yleiseen palautteeseen sekä terveisiin opettajille.

4 TULOKSET

4.1 Määrällisen tutkimuksen tulokset

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tulokset esitän seuraavassa siten, että ensiksi kerron ensin opettaja- ja opiskelijakyselyjen tulokset raakatana. Pohdinta-luvussa ovat kommentit, yleiset tulkinnat kyselyistä sekä tulkintoja siitä, miten kyselyn tulokset vaikuttavat opetussuunnitelmaan ja sen tekemiseen.

”Tutkimuksen tulee olla vakuuttava ja uskottava, sillä nämä asiat vaikuttavat myöhemmin tutkimuksen vastaanottoon ja hyödynnettävyyteen. Tutkimuksen argumentointi on esitettävän tiedon varmuusasteen esittämistä, asioiden perustelua ja todistelua” (Vilkkä 2005, 171).

4.1.1 Opettajakyselyn tulokset

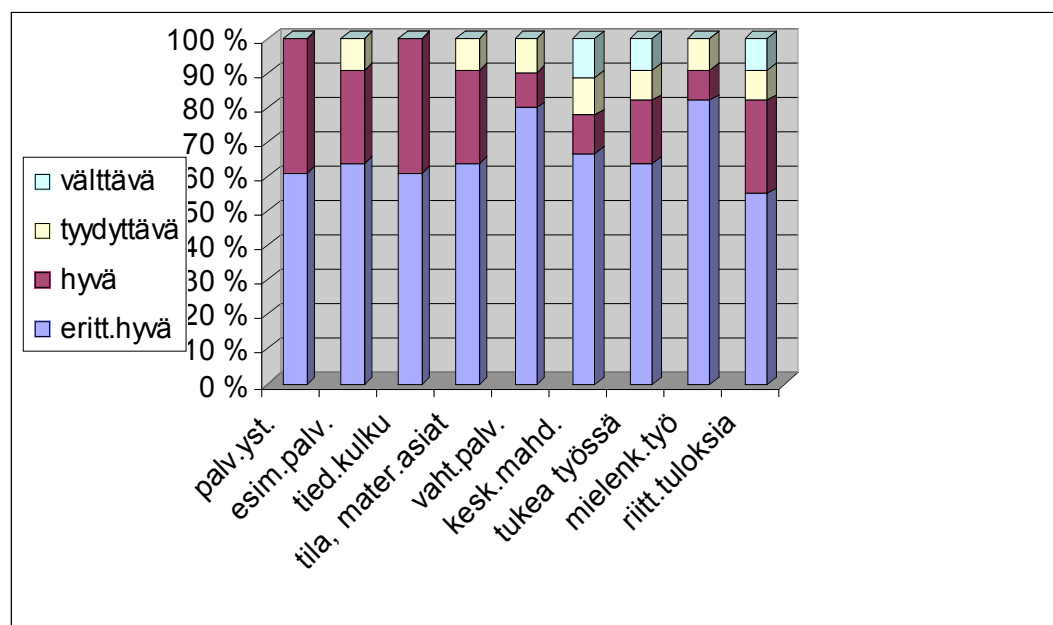
Opettajakyselyä lähti 25 kpl ja niitä palautui 11 kpl. Kyselyn vastausprosentti oli 31 %.

Opettajakyselyn vastausprosentti on 31 %. Keskimäärin opettaja on toiminut kansalaisopiston musiikinopettajana 8,3 vuotta. Kyselyyn vastaamishetkellä pisimpään ollut opettaja oli opettanut 30 vuotta ja lyhimpään opettanut vain 2 kk. Vaihteluväli on silloin 29,8 vuotta.

Kyselyyn vastanneista opettajista 65 % opetti musiikkia myös muissa oppilaitoksissa ja 35 % opetti musiikkia ainoastaan Seinäjoen Kansalaisopistossa.

Kysymys 3 (taulukko 1) kartoitti opettajien tyytyväisyyttä kansalaisopiston hallintopalveluihin ja kyselyyn vastanneiden mielestä ne olivat seuraavanlaisia: kansalaisopiston palvelut ja toimistopalvelut ovat erittäin ystävällisiä 61 % ja hyvin ystävällisiä 39 % mielestä; esimiespalvelut ovat erittäin toimivia ja riittäviä 64 %, hyvin toimivia ja riittäviä 27 % ja tyydyttävästi toimivia ja riittäviä 9 % mielestä; tiedonkulku on erittäin riittävää 61 % ja hyvin riittävää 39 % mielestä; tila-asiat ja materiaalit ovat erinomaisessa kunnossa 64 %, hyvässä 27 % ja tyydyttävässä kunnossa 9 % mielestä; vahtimestaripalvelut ovat erinomaisia 80 %, hyviä 10 % ja tyydyttäviä 10 % mielestä; Kansalaisopiston opettajat kokivat, että heillä on mahdollisuus keskustella työhön liittyvistä ongelmista jonkun kanssa työyhteisössä erittäin hyvin 60 %, hyvin 10 %, tyydyttävästi 10 % ja välttävästi 10 %; tukea työsssänsä koko saavansa erittäin paljon 64 %, riittävästi 18 %, tyydyttävästi 9 % ja välttävästi 9 %; työ oli erittäin mielenkiintoista 82 %, hyvin mielenkiintoista 9 %, vain vähän mielenkiintoista 9 %, hyvin vähän mielenkiintoista 0% (1 kpl); Erittäin hyvin koki työsssänsä saavansa tuloksia aikaan 55 %, hyvin 27 %, tyydyttävästi 9 %, välttävästi 9 %.

Taulukko 1.

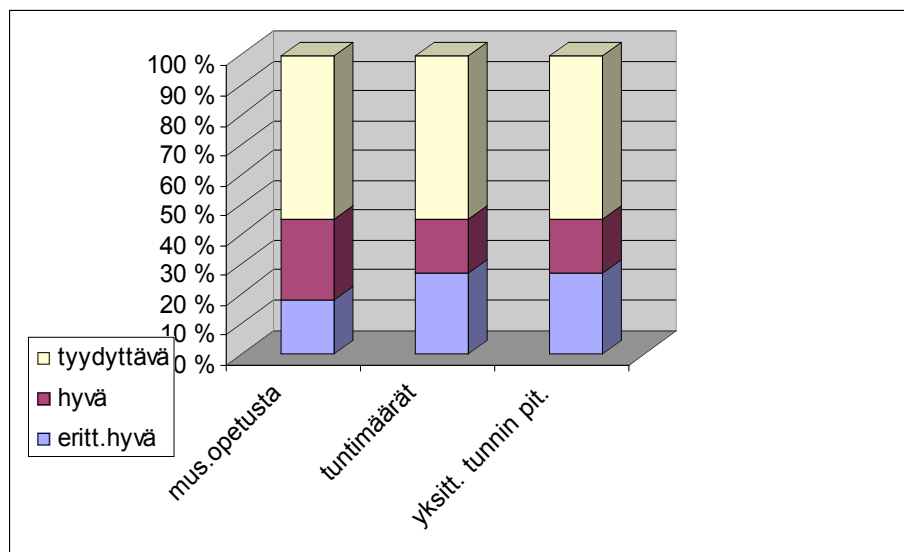

Kysymys 4 (taulukko 2) haki opettajien mielipiteitä yleisesti kansalaisopiston musiikinopetuksesta.

Musiikinopetusta on riittävästi 18 %, jokseenkin riittävästi 27 % ja liian vähän 55 % vastanneen mielestä.

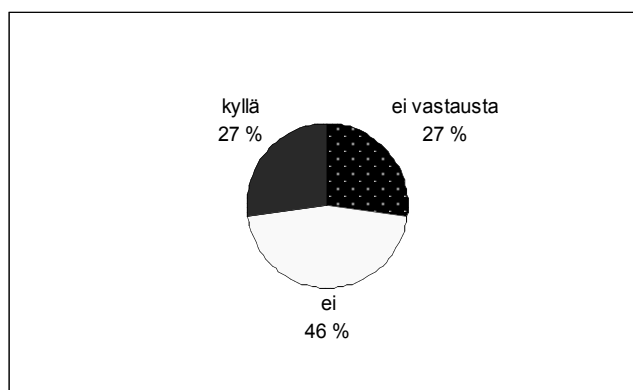
Tuntimäärät ovat sopivia 27 %, jokseenkin sopivia 18 %, liian lyhyitä 55 %. Yksittäisen tunnin pituus on riittävä 27 %, jokseenkin riittävä 18 %, liian lyhyt 55 % vastanneen mielestä.

Taulukko 2.

Kysymys 5 (taulukko 3) haki vastausta siihen, tarvitaanko päätoimista musiikinopettajaa kansalaisopistoon. Vastanneista 46 %:n mielestä ei tarvita, 27 % vastasi kyllä ja 27 % jätti vastaamatta.

Taulukko 3.

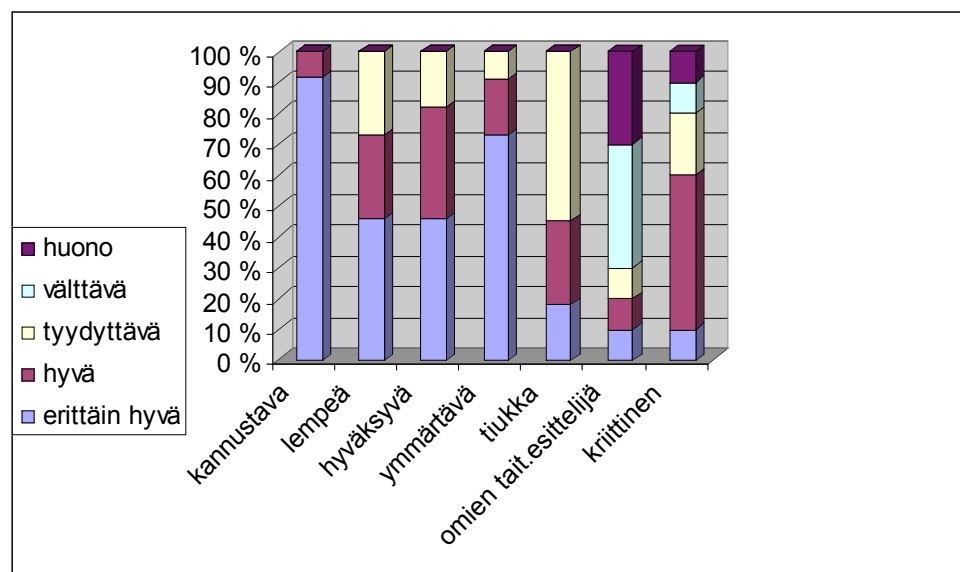

Lisäksi kysymyksessä 5. oli kommentointimahdollisuus ja kommentit olivat miinuspuolella seuraavanlaisia: itsenäisyys menisi, en näe tarpeelliseksi, en ota tähän kantaa. Plussaa kommenteissa olivat seuraavat: tuo taloudellista turvaa tekijälleen ja taholleen (kansalaisopistolle) turvattu jatkumo, kansalaisopisto on hoitanut yhdessä opettajan kanssa hyvin musiikinopetuksen suunnittelun, ei välttämättä tarvita päätoimista opettajaa vaan pikemminkin suunnittelija.

Kysymyksessä 6 (taulukko 4) opettajat arvioivat musiikinopettajan ominaisuuksia. Kyselyyn vastanneiden mielipiteet olivat seuraavanlaisia: opettajan tulee olla erittäin kannustava 97 %, hyvin kannustava 9 %; Erittäin lempeä 46 %, hyvin lempeä 27 % ja vain vähän lempeä 27 %; Erittäin hyväksyvä 46 %, sopivasti hyväksyvä 36 %, ja tyydyttävästi hyväksyvä 18 %; Erittäin ymmärtävä 73 %, sopivasti ymmärtävä 18 % ja 9 % tyydyttävästi ymmärtävä.

Erittäin tiukka ja vaativa 18 %, hyvin tiukka ja vaativa 27 % ja tyydyttävän tiukka ja vaativa 55 %; Omien taitojensa esittelijä erittäin paljon 10 %, hyvin paljon 10 %, tyydyttävästi 10 %, välttävästi 40 % ja hyvin vähän 30 %; Opettajana erittäin kriittinen 10 %, hyvin kriittinen 50 %, tyydyttävän kriittinen 20 %, välttävän kriittinen 10 % ja vain vähän kriittinen 10 %.

Taulukko 4.

Kysymys 6 jatkuu (taulukko 5):

Opettajan tulee olla erinomaisesti keskusteleva ja omata hyvät pedagogiset taidot 64 %, hyvin keskusteleva sekä omata hyvät pedagogiset taidot 27 % ja tyydyttävästi keskusteleva sekä omata tyydyttävät pedagogiset taidot 9 %.

Erittäin asiallinen ja ystävällinen 82 %, hyvin asiallinen ja ystävällinen 9 % ja tyydyttävän asiallinen ja ystävällinen 9 %.

Erittäin ohjaava ja rakentava 91 %, hyvin ohjaava ja rakentava 9 %.

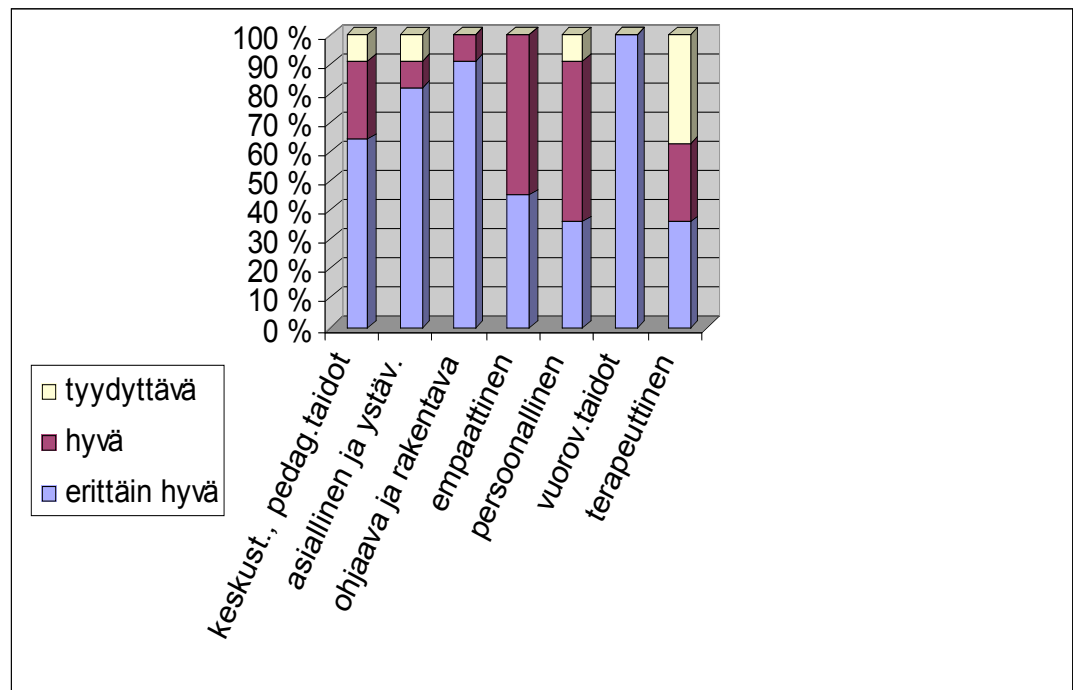
Erittäin empaattinen 45 %, hyvin empaattinen 55 %.

Erittäin persoonallinen 36 %, hyvin persoonallinen 55 %, sopivasti persoonallinen 9 %.

Opettajan tulee omata erittäin hyvät vuorovaikutustaidot 100 %.

Erittäin terapeuttinen 36 %, hyvin terapeuttinen 27 %, sopivasti terapeuttinen 37 %.

Taulukko 5.

Kysymys 6 jatkuu (taulukko 6):

Opettajan tulisi olla myötäeläjä; erittäin paljon 45 %, hyvin paljon myötäeläjä 9 % ja sopivasti myötäeläjä 48 %.

Erittäin hyvän tilannetajun omaava 82 % ja hyvän tilannetajun omaava 18 %.

Erittäin hyvä muusikko 64 %, hyvä muusikko 9 %, tyydyttävä muusikko 18 %, välttävä muusikko 9 %.

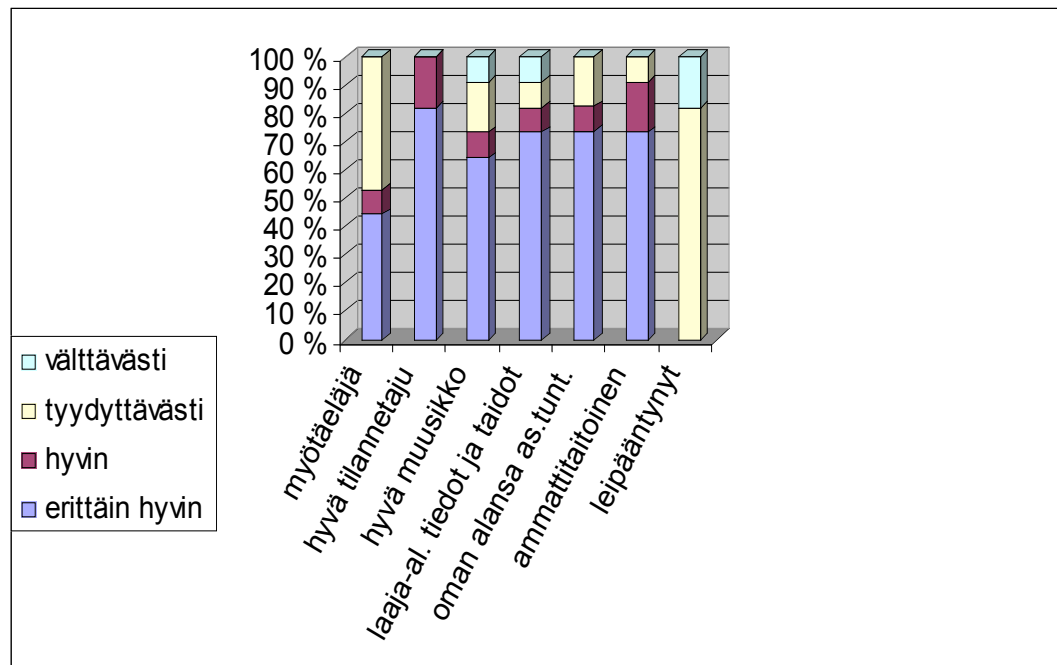
Omaa erittäin laaja-alaiset tiedot ja taidot 73 %, omaa hyvin laaja-alaiset tiedot ja taidot 9 %, omaa tyydyttävät tiedot ja taidot 9 % ja omaa välttävät tiedot ja taidot 9 %.

Erittäin hyvä oman alansa asiantuntija 75 %, hyvä oman alansa asiantuntija 9 %, tyydyttävästi oman alansa asiantuntija 18 %.

Erittäin ammattitaitoinen 73 %, hyvin ammattitaitoinen 18 %, tyydyttävästi ammattitaitoinen 9 %.

Leipääntynyt; hyvin vähän 82 %, erittäin vähän 18 %.

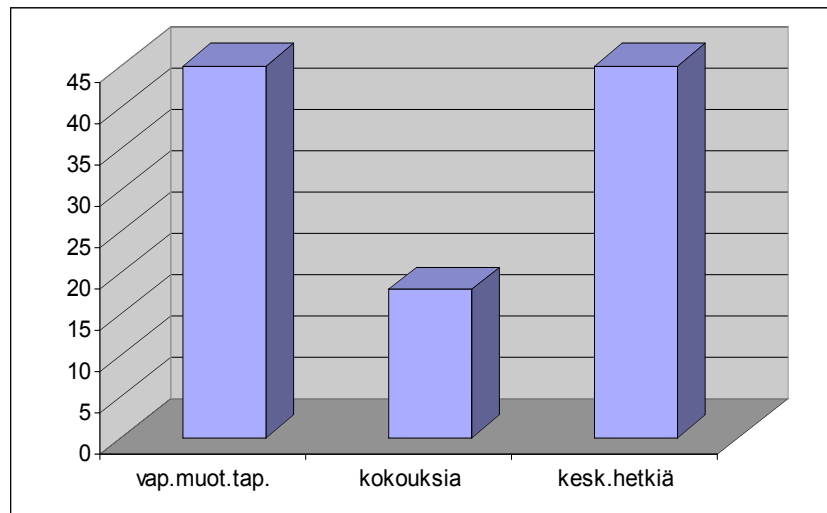
Taulukko 6.

Kysymys 7 haki toiveita musiikinopettajien välisestä yhteistyöstä. Vastanneista 64 % halusi yhteistyötä ja 36 % ei halunnut.

Yhteistyömuotoina (taulukko 7) esiteltyjen yhteisten vapaamuotoisten tapaamisten kannalla oli 45 %, kokouksien kannalla oli 18 % ja yhteisten keskusteluhetkien kannalla oli 45 % vastanneista.

Taulukko 7.

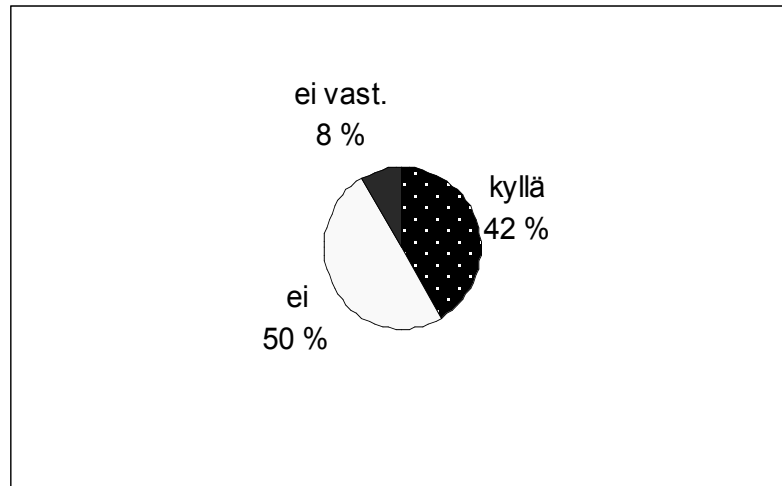

Kysymyksen 7 sanalliset vastaukset olivat seuraavanlaisia: ”varmasti kaikenlainen yhteinen tekeminen keskusteluiden ja musisoinnin ym. muodossa lähentää työyhteisöä ja saadaan uusia kontakteja. Tavataan muutenkin. Paikkakunnan musiikkiperinteen vaalimiseksi pitäisi edelleen saada tapahtuma. Hanuri- ja pelimanniyhtyeiden ohjelmistojen ei tarvitse olla yhteneväiset.”

Kysymyksissä 8–9 ja 12 kysyttiin tarvitaanko musiikin opetussuunnitelmaa ja mitä siihen pitäisi sisältyä kunkin opettajan omalta alalta sisältyä sekä miten musiikinopetusta voitaisiin kehittää.

Kysymys 8 (taulukko 8): musiikinopetussuunnitelman katsoo tarpeelliseksi 42 % ja 50 % ei sitä koe tarvitsevana sekä 8 % vastanneista ei vastaa mitään.

Taulukko 8.

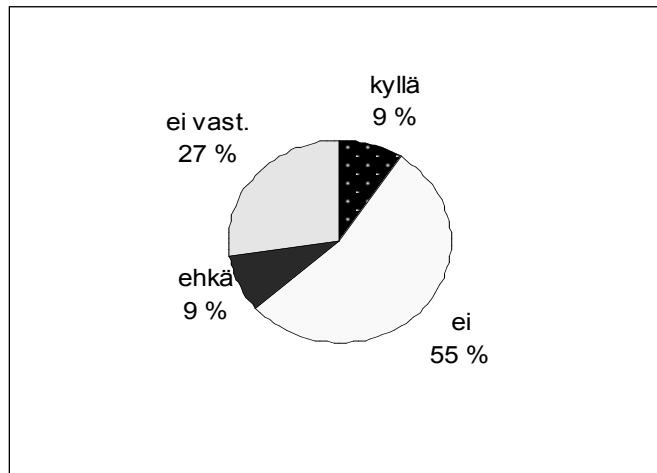
Kysymystä 8 pyydettiin perustelemaan myös sanallisesti ja perustelut olivat seuraavanlaisia: "Helpottaa jokaista tavallaan, kun yleiset pelisäännöt (raamit) ovat olemassa, jokainen sitten soveltaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Nuorille opettajille tarvittaisiin, ei niinkään jo kauan työssään toimineille. Nykypäivänä on tarpeen".

"Joitakin linjoja, mutta ei samalla periaatteella kuin musiikkiopistossa. Ei tiukkoja linjoja. Itsenäisyys menisi. Musiikissa on kaikilla omat juttunsa".

Kysymyksessä 9 (sanalliset vastaukset) opetussuunnitelmaan pitäisi sisältyä opettajan omalta alalta vastaukset olivat: "vaihtoehtoja nuorille, pääsuuntaviivat ja opetuksen tarkoitus, Mikäli opettaja on pätevä, hänellä on riittävä tieto/taitomäärä".

Kysymys 10 (taulukko 9) toi opettajien mietittäväksi opiskelijan oppimisen arvioinnin ja sen, miten arviointia voitaisiin suorittaa sekä sen, että tarvitaanko oppilasarviointia ollenkaan. Vastanneista ei vastauksia oli 55 %, kyllä vastauksia 9 %, ehkä vastauksia 9 % ja vastaamatta jätti 27 %.

Taulukko 9.

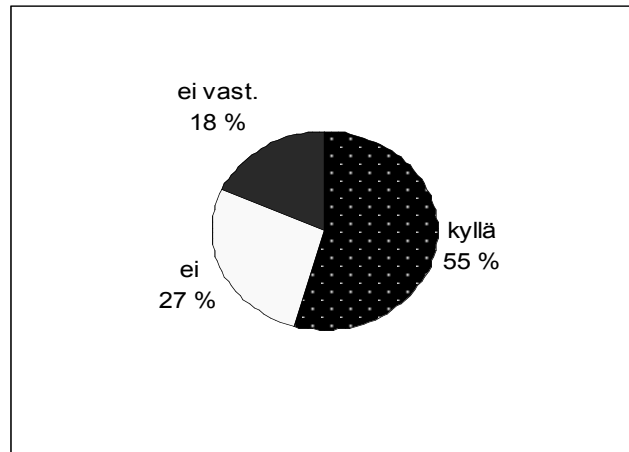

Sanallisista vastauksista kävi selville se, että asiaa oli mietitty. Osa opettajista oli antanut suullisia arviointeja lukukausien lopussa. Arviointi on yksilökohtaisesti harkittava asia. Useat opettajista antavat opiskeluarvioinnin keskustellen oppilaan kanssa siitä, mitä on saavutettu, mihin jatkossa pyritään, mitä on opittu ja missä voisi olla kehittämisen varaa.

”Oon usiasti samaa miettiny. Olen antanut suullisia arviointeja lukukauden lopussa. Mielestäni on harkittava yksilökohtaisesti. Itse pyrin kokoamaan ajatukseni sanoiksi keskustellen oppilaani kanssa siitä, mitä on saavutettu, mitä opittu ja missä on kehittämisen varaa. Kuinka aktiivinen on ollut, menestynyt kisoissa ja ollut esiintymässä. Kauanko soittanut. Annan suullista palautetta.”

Kysymys 11 (taulukko 10) kartoitti opettajien täydennyskoulutustarpeita. Täydennyskoulutusta toivoi 55 % vastanneista, 27 % ei toivonut täydennyskoulutusta ja 18 % vastanneista ei vastannut mitään.

Taulukko 10.

Kysymyksessä 11 sai antaa sanallisen toivomuksen siitä, millaista täydennyskoulutusta haluttaisiin. Toivomukset olivat vapaa säestys, djembe-rummun soitto, pianonsoitto, musiikkipedagogin tai musiikin ammattilaisen luentoja opettajille lukuvuoden alussa – mihin pyrkiä opetuksessa? Tarvitaan pedagogista sekä musiikillisesti/taiteellisesti ja tiedollisesti syventävää ja kehittävää tietoa. Tarjotut kokonaisuudet ovat olleet kiinnostavia jos vain toteutuisivat ja ehtisi mukaan. Kaikkinainen itsensä kouluttaminen ja kehittäminen vievät omaa osaamista eteenpäin ja antavat uusia virikkeitä.

Kysymys 12 haki sanallisesti vastausta siihen, miten kukin opettaja kehittäisi kansalaisopiston musiikinopetusta. Vastaukset olivat seuraavalaisia: "lisää laaja-alaista musiikinopetusta; muutokset löytyvät kyselyn avulla; oppilailta tarpeen kysyä, mitä opiskella; nuotinlukutaitoa harjoiteltava; teoriaa; sovitusta; soittotunnit (huilu ja piano) saisivat olla pidempiä kuin 15 min; kehitettävä niin, että kaikilla opettajilla olisi mielekästä ja mukavaa opettaa; näin on jo hyvä, että jokaiselle oppilaalle 15 min; piano-opetus ryhmässä – en pysty; keski-ikäisiä saisi tulla enemmän soittopiireihin; kehitettävä niin, että kaikilla olisi mukavaa ja mielekästä opettaa; ammattitaitoisia opettajia, ei amatöörejä."

4.1.2 Opiskelijakyselyn tulokset

Opiskelijakyselyitä lähti kaikkiaan 820 kpl, joista palautui 299 kpl.

Kyselyn vastausprosentti oli 27 %. Vastanneista oli miehiä 27 % ja naisia 73 %. Miesten keski-ikä oli 51,1 vuotta, nuorin opiskelija oli 6-vuotias ja vanhin 81-vuotias, ikäero eli vaihteluväli oli 75 vuotta. Naisten keski-ikä oli 30,5 vuotta. Nuorin naispuolinen opiskelija oli 6-vuotias ja vanhin 75-vuotias, ikäero eli vaihteluväli oli 69 vuotta. Kaikkien kyselyyn vastanneiden keski-ikä oli 37,2 vuotta.

Edellisiin tuloksiin sisältyvät myös äiti/vanhempi-lapsiryhmät, joissa vastaajana on ollut lapsen vanhempi ja vain vanhemman ikä näkyy kyselyn tuloksissa. Lapsi/vanhempi-ryhmissä lasten ikäjakauma on 0–6 vuotta.

Opiskelijakyselystä jätettiin pois vanhain- ja hoivakotien sekä kehitysvammaisten ryhmien osallistujat, yhteensä n. 80 osallistujaa. Heidän ikäjakaumansa on n. 16–100 vuotta. Enemmistö näihin ryhmiin osallistuneista on naisia.

Edellä mainitut ikäjakaumat, keski-ikä ja sukupuolijakaumat selvisivät kysymyksistä 1–3.

Kysymys 4 kartoitti opiskelijoilta tietoa siitä, miksi he valitsivat juuri kyseisen kurssin. Tämän kysymyksen avulla saadaan opiskelijoilta tietoa myös siihen millaisia kursseja tulevaisuudessa kannatta järjestää ja kurssien suunnittelu monipuoliseksi voidaan ottaa huomioon myös opetussuunnitelmassa.

Sanallisissa vastauksissa suurin osa jotain instrumenttia soittavista opiskelijoista halusi oppia soittamaan sekä halusivat pitää yllä soittotaitoaan, soitto oli myös tärkeää osa elämää, vanhana soittamaan oppiminen, rakkaus musiikkiin. Opiskelu Kansalaisopistossa on edullista. Kuoroissa laulaville ja muissa musiikkiryhmissä sekä instrumenteissa ja

laulussa opiskeleville musiikki on rakas harrastus ja ryhmissä musiikki antaa mahdollisuuden mukavaan yhdessäoloon. Kuoroissa ja lauluryhmissä oli rakkaus laulamiseen ja laulamisen ilo mukavan porukan kanssa tärkeitä, laulamisen jäähdyttelyvaihe ja halu laulaa ilman velvoitteita sekä muutama laulaja kertoi olevansa laulun lyömiä. Yksinlaulajilla tavoitteena oli laulutaidon kehittäminen, laulutekniikan oppiminen, rakkaus laulamiseen ja musiikkiin. Lapsi-vanhempi-ryhmissä koettiin musiikin olevan hieno muoto olla lapsen kanssa yhdessä ja lapselle haluttiin antaa mahdollisuus musiikkihetkiin. Lapsi tottuu ryhmään ja musiikki kehittää lasta, halu tutustua muihin vauvaperheisiin ja lapsen ehdoilla musisointi hyvä asia, loistava tutustumiskeino vauvalle musiikin maailmaan. Yleisesti ottaen Kansalaisopiston musiikin opiskelijoilla on suuri motivaatio opiskella musiikkia ja valtava halu kehittää itseään. Musiikin koettiin tuovan virikkeitä ja antavan mukavaa tekemistä.

Kysymys 5 tiedusteli sitä, että opiskelevatko opiskelijat myös jollain toisella kansalaisopiston kurssilla. Muilla kursseilla opiskelevia oli 11 % vastanneista ja 89 % opiskeli ainoastaan yhdellä kurssilla.

Kysymys 6 kartoitti kurssitarjonnan riittävyyttä musiikin alueella ja 87 % vastasi tarjonnan olevan riittävää 13 % vastanneista kaipasi lisää musiikin kurssitarjontaa.

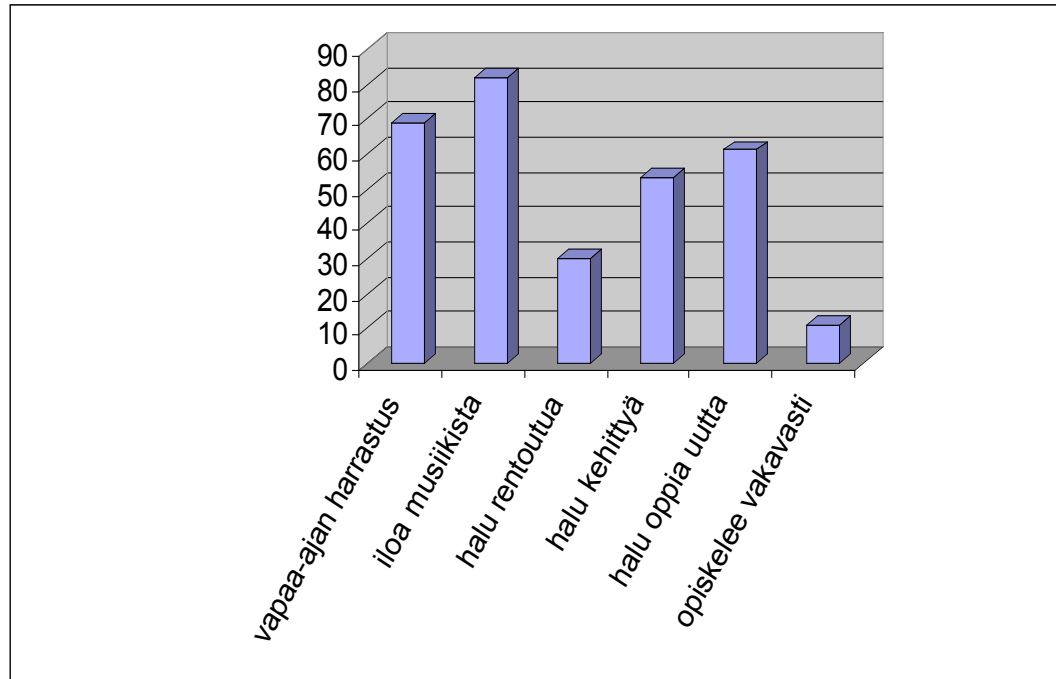
Kysymyksen 6 sanallisissa vastauksissa opiskelijat vastasivat siihen, mitä he toivoisivat vielä lisää musiikinopetuksen alueelta. Toivomuksia, jotka olen kerännyt luettelon muotoon, oli seuraavanlaisia: odottavien äitien musiikkirentousryhmä, aikuisten musiikkirentoutus, viulun ja sellon alkeita, yksittäisten soitinten opetusta (ei mainittu soittimia), lapsi-vanhempi-musiikkiryhmiä isommillekin lapsille, bassokitara- ja rumpujen soittoa (bändisoittimet), puhaltimia, sisarusmusiikkiryhmä, lapsiryhmä 2–5 v (leikki-ikäiset), aamupäivätaaperoryhmä, yksilöaineissa enemmän opetusta, musiikin teorian opetusta, soitonopetusta erityislapsille (kuvionuotit), jazzlauluryhmä.

Kysymyksessä 7 kysyttiin: Missä asioissa haluaisi ryhmässään saada vielä lisää opetusta? Kirjallisissa vastauksissa oli seuraavanlaisia kommentteja: stemmaharjoitukset, haasteellisia kappaleita ja niiden opettelua, äänenkäyttöön liittyvät harjoitukset (hengitys, rentoutuminen) sekä laulamisen tekniikkaa (kuoroissa), vinkkejä siitä, millaista musiikkia voi vauvan kanssa kuunnella kotona, musiikkileikkejä vielä enemmän.

Kysymyksessä 8 kysyttiin, mitä opiskelijat toivovat ja odottavat opinnoiltaan ja niitä olivat: hyvää musisointia, lisää oppia äänenkäyttöön ja laulutekniikkaan, kehittyminen laulussa siten, että oppisi lauluja erilaisista musiikkityyleistä, monipuolinen laulu- ja soittotaito, uutta musiikkista osaamista, oppisi säestämään, perustaitojen oppiminen, soitto-aidon säilyttäminen, yleinen musiikin tuntemus, musiikin teoriaaineita, yhdessäolo lapsen kanssa ja lapsi oppisi sosiaalisia taitoja, kehittää musiikin osuutta elämässä, virkeyttä eläkepäiviin, yhdessäoloa ja mukanaoloa.

Kysymyksessä 9 (taulukko 11) opiskelijat saivat mahdollisuuden kertoa opiskelunsa tavoitteista: musiikkiopinnot olivat vapaa-ajan harrastus 69 %:lle vastaajista, 82 % haki iloa musiikista, 30 % halusi rentoutua, 53 % haluaa kehittyä, 61 % haluaa oppia uutta ja 11 % opiskeli musiikkia vakavasti.

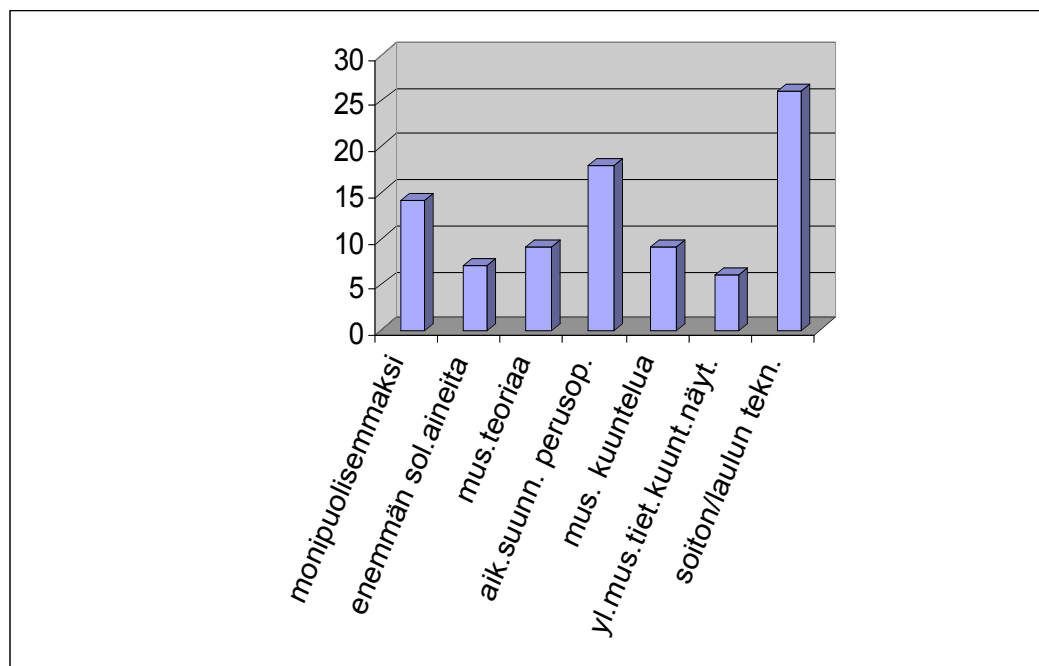
Taulukko 11.

Sanallisia vastauksia kysymykseen 9 tuli seuraavanlaisia: opiskelu on sosiaalinen tapahtuma, tapaa muita lapsia, iloa toisista lapsista ja musiikista lapsen kanssa, mukavaa yhdessäoloa lapsen kanssa, positiivisia kokemuksia lapselleni, apua lapsen puheen kehitykseen, taito soittaa itsekseen, oppia nuotit, hyötyä omaan työhön, itseluottamusta ja uskallusta säestää, säestystaidon ylläpito, oma asenne uusiksi – ei präsäämistä sormissa eikä muutenkaan, yhteensoittoa.

Kysymyksessä 10 (taulukko 12) opiskelijat arvioivat sitä, onko musiikin opetusaineita tarpeeksi ja ovatko ne monipuolisia. He saivat myös esittää lisätoiveita siitä, mitä mahdollisesti haluttaisivat vielä lisää. Vastanneista monipuolisempaa opetusta (=enemmän kurssivaihtoehtoja) haluaisi 14 % vastanneista, enemmän solistisia aineita 7 %, musiikin teoria-aineita 9 %, aikuisille suunnattua perusopetusta (=musiikin teoriaa) 18 %, musiikin kuuntelua 9 % ja yleistä musiikkitietoa kuuntelunäyttein 6 % sekä soiton ja laulun tekniikkaa 26 %.

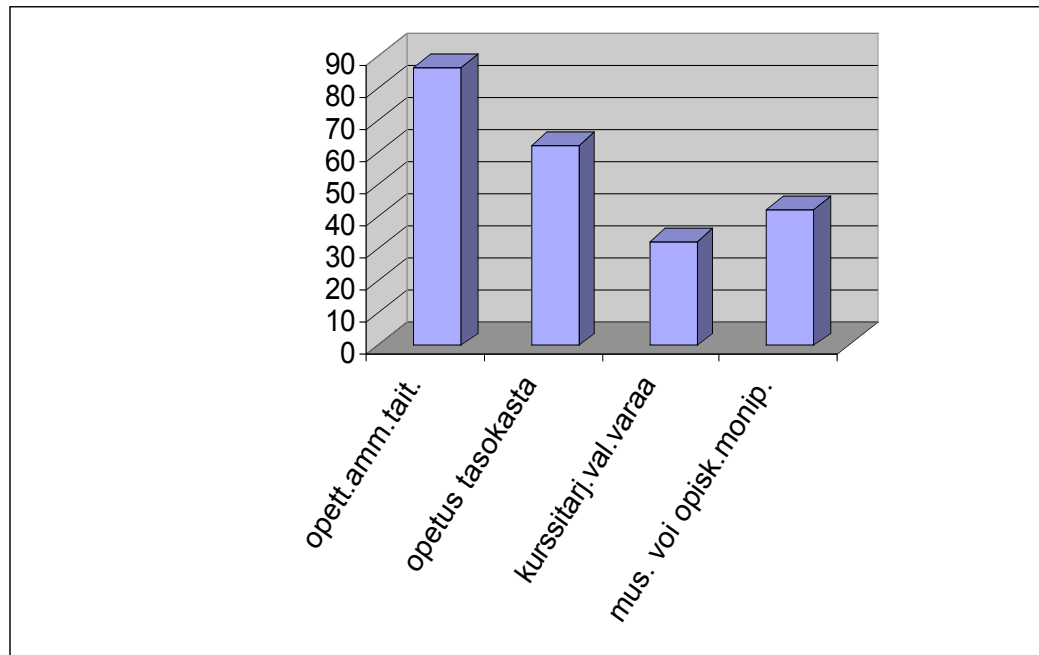
Taulukko 12.

Sanallisissa vastauksissa toivottiin soittimien huoltoa, musiikin perusteita (nuotinlukutaito), äänenkäytön opetusta, bändisoittimien opetusta. Eräs vastaus oli: "mutta, jos lisätään musiikkikursseja (Peräseinäjoella) ei riitä osallistujia kursseille".

Kysymys 11 (taulukko 13) antaa mahdollisuuden arvioida kansalaisopiston musiikinopetusta ja vastauksista muodostui seuraavanlaisia: opettajat ovat ammattitaitoisia 86 %, opetus on tasokasta 62 %, kurssitarjonnassa on valinnanvaraa 32 %, musiikkia voi opiskella monipuolisesti 42 %.

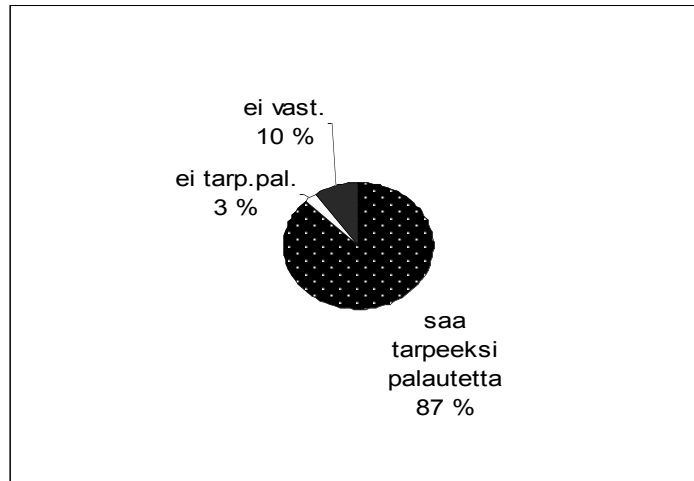
Taulukko 13.

Sanallisissa vastauksissa opiskelijat totesivat, että taaperoryhmät voisivat olla joka viikko, pianoon olisi hyvä saada enemmän tunteja (äärimmäisen vaikea päästä), erilaisten soitinten opetusta lapsille ”ei niin vakavasti” (vaikea päästä musiikkiopistoon), yksittäiset tunnit voisivat olla pidempiä, musiikkirentoutusryhmä.

Kysymyksellä 12 (taulukko 14) haki vastauksia siihen, saavatko opiskelijat tarpeeksi palautetta opettajaltaan. 87 % vastanneista saa mielestään tarpeeksi palautetta ja 3 % ei saa tarpeeksi palautetta.

Taulukko 14.

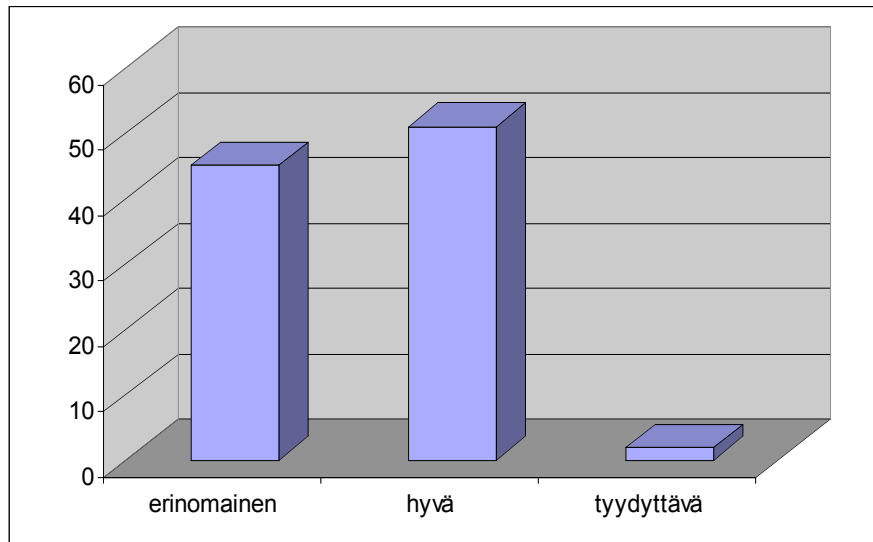

Lisäksi samassa kysymyksessä kysyttiin opiskelijoiden omia toiveita siitä, miten palautetta tulisi antaa. Vastauksissa tuli esille, että jotkut ryhmät toivoisivat enemmän palautetta opettajaltaan, toisaalta isossa ryhmässä ei opettaja ehdi yksilölliseen ohjaukseen, kollektiivinen palaute voisi olla hyvä, kaivattiin lisätietoa siitä, kuinka pieni lapsi kokee ryhmän. Soittoporukka on soittanut niin monta vuotta yhdessä, ettei palautetta sen kummemmin kaipaa, kurssin tarkoitus ei ole kehittyä laulajana.

Kysymys 13 (taulukko 15) tiedusteli kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden arvioita musiikkikursseista:

Kurssin yleisarvosana (se, jolla opiskelee) oli erinomainen 45 %, hyvä 51 %, tyydyttävä 2 % kyselyyn vastanneiden mielestä.

Taulukko 15.

Taulukossa 16 ovat kysymykset 14–19.

Kysymys 14: Opettajan asiantuntemus erinomainen 70 %, hyvä 28 %.

Kysymys 15: Opettajan opetustaito erinomainen 65 %, hyvä 32 %, tyydyttävä 1 %.

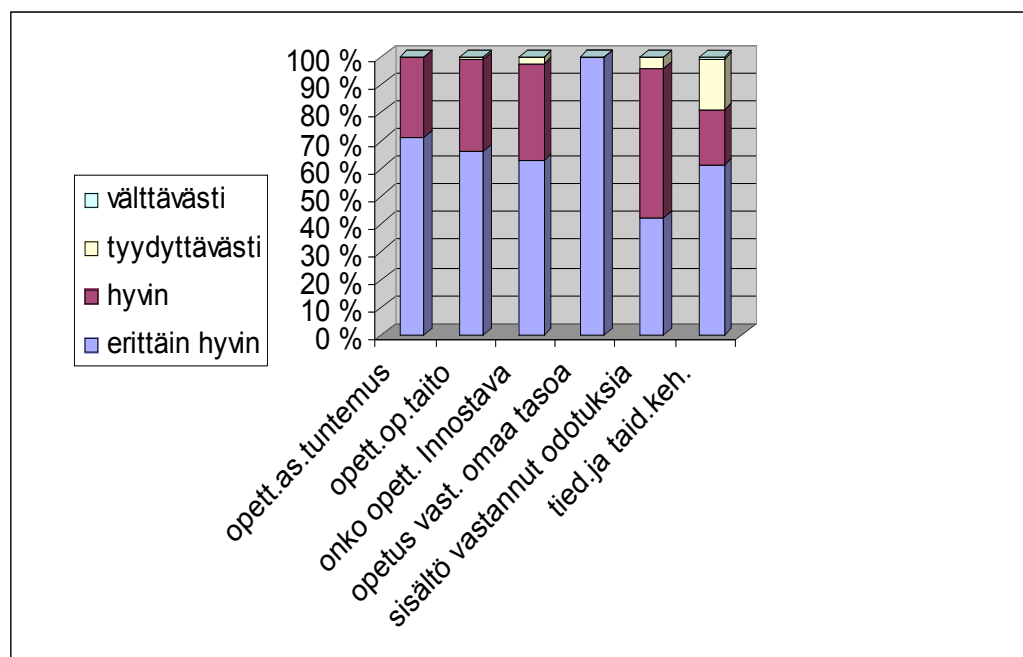
Kysymys 16: Opettajani on erittäin innostava 61 %, sopivasti innostava 34 %, vähän innostava 2 %.

Kysymys 17: Onko opetus vastannut omaa tasoa, kyllä 96 %, ei 0 % (1kpl). Sanallisessa osuudessa yksi vastasi, että on ollut mielenkiintoista opetella uusia tapoja soittaa instrumenttia.

Kysymys 18: Onko opetuksen sisältö vastannut opiskelijoiden odotuksia: Erinomaisesti 41 %, hyvin 52 %, tyydyttävästi 4 %.

Kysymys 19: Tiedot ja taidot ovat kehittyneet hyvin 58 %, erinomaisesti 19 %, tyydyttävästi 17 % ja välttävästi 1 %.

Taulukko 16.

Kysymys 20: Opiskelu on riittävän haasteellista kyllä 93 %, ei 2 %.

Kysymyksen sanallisissa vastauksissa opiskelijat (2) toteavat, ettei vauvaryhmässä opiskelu voi olla kovin haasteellista, kuten ei myöskään opiskelu erityislasten musiikkiryhmässä (1). Yksi solistisen aineen opiskelija toteaa, että hänen opiskelunsa on oman harrastustarpeen tyydyttämistä.

Kysymys 21: Toivoisivatko opiskelijat musiikin kursseja ja luentoja erilaisista aiheista: erillisiä kursseja toivoo 18 %, 1 % ei osaa sanoa ja 72 % ei toivo erillisiä musiikin.

Sanallisissa vastauksissa toivotaan kanteleen soittoa, perusteoriaa myös aikuisille, musiikin kuuntelua, luentoja äänenkäytöstä ja laulutekniikasta, laulutekniikkaa tavalliselle laulajalle, teoriaa ja tietoa siitä, miten voisi tukea vauvaa musiikillisessa kehityksessään, ehkä joku ”vieraileva tähti” olisi meidän harkoissa piristävä, aikuisille suunnattua opetusta, klarinetin opetusta, improvisointia, enemmän taaperoikäisille tarjontaa, länsimainen taidemusiikki, kansanmusiikki.

Kysymys 22 hakee tietoa kansalaisopiston kurssien tila-asioista, soittimista ja materiaaleista ja ne olivat riittävät 83 %:n mielestä ja 14 % kaipasi jotain enemmän.

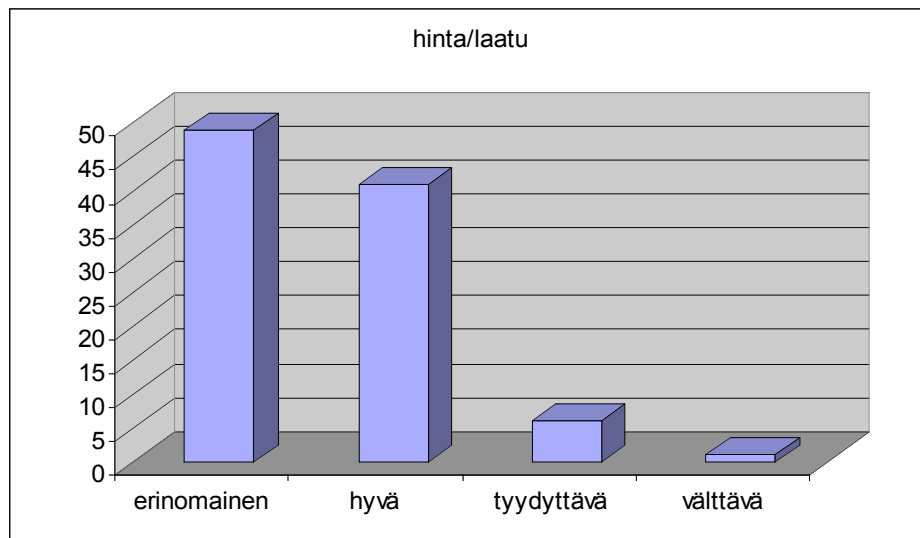
Sanallisissa vastauksissa tuli esille, että ryhmien kohdalla tilat ovat joko liian pienet tai ryhmät liian isoja, lisäksi luokat ovat joskus kylmiä ja jokunen koki opiskelutilan ankeana, soittoluokassa liian matalat tuolit aikuiselle soittajalle, tila erityislapsille voisi olla lapsiystävällisempi.

Kysymys 23 haetaan tietoa siitä, ovatko opiskelijat kiinnostuneita opiskelijatovereiden kanssa yhteistoiminnasta konserttien, oopperan tai musiikkitapahtuman muodossa: kyllä 45 %, ei 47 % ja ei osaa sanoa 1 %.

Sanallisissa vastauksissa mainittiin lähialueen paikkakuntia tai vain Seinäjoki eli matka- tai konserttikohteella on merkitystä siten, että kovin kauas ei haluta lähteä.

Kysymys 24 (taulukko 17) kartoitti kurssin hinta- ja laatusuhdetta: erinomainen 49 %, hyvä 41 %, tyydyttävä 6 % ja välttävä 1 %.

Taulukko 17.

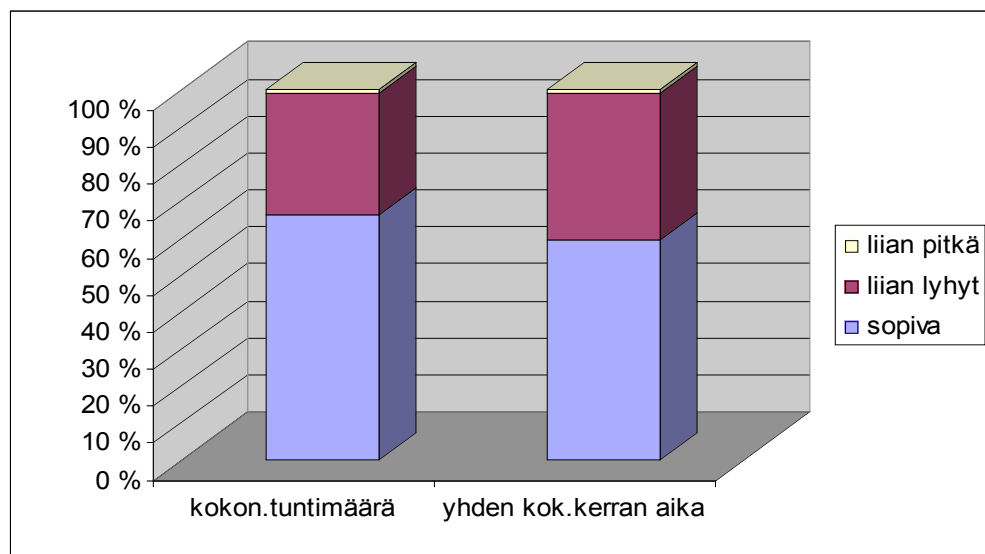

Taulukossa 18 ovat kysymykset 25–26.

Kysymys 25: Musiikkituntien (kurssilla, jolla opiskelee) kokonaistuntimäärä on vastanneiden opiskelijoiden mielestä sopiva 64 %, liian lyhyt 32 %, liian pitkä 1 %.

Kysymys 26: Yhden kokoontumiskerran aika on kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden mielestä sopiva 59 %, liian lyhyt 37 %, liian pitkä 1 %.

Taulukko 18.

Taulukossa 19 ovat kysymykset 27–29.

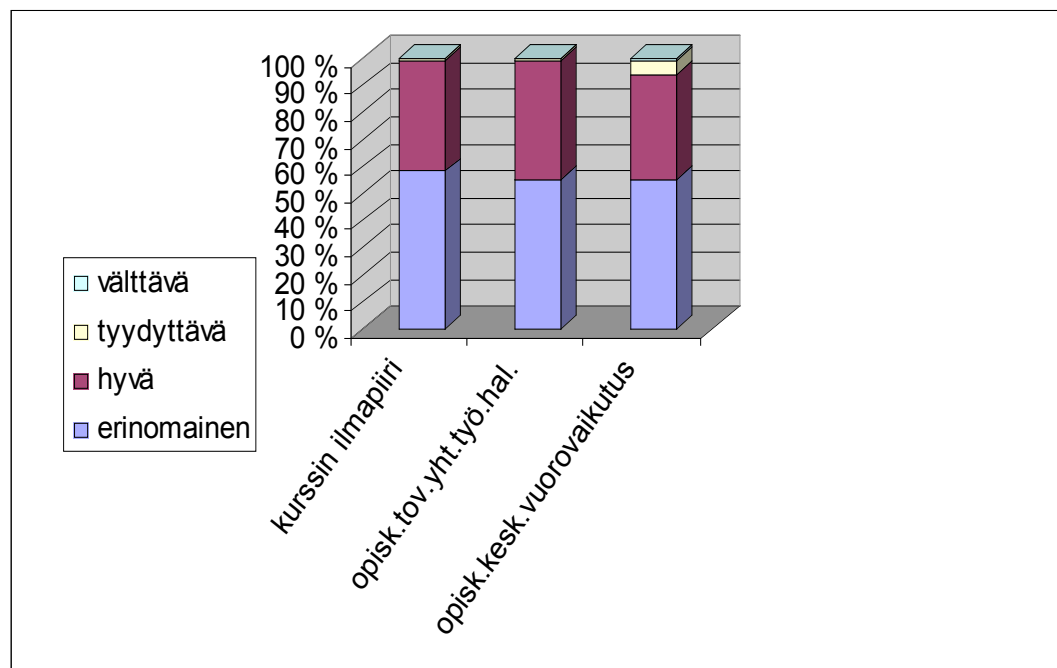
Kysymyksessä 27 kysyttiin opiskelijoilta sitä, millainen on kurssin ilmapii: erinomainen 57 %, hyvä 40 %, tyydyttävä 1 %.

Sekä ryhmissä opiskeleville oli vielä kaksi lisäkysymystä:

Kysymys 28: opiskelijatovereiden yhteistyöhalukkuus kurssilla oli erinomainen 55 %, hyvä 44 % ja tyydyttävä 1 %.

Kysymys 29: opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus kurssilla oli 55 %:n mielestä hyvä, 39 %:n mielestä erinomainen, tyydyttävä 5 %:n mielestä ja välttävänä sitä piti 1 %.

Taulukko 19.

Kysymys 30 antoi mahdollisuuden ruusuihin, risuihin, toiveisiin, yleiseen palautteeseen sekä terveisiin opettajille.

Yleisesti toivottiin yksittäisiin tunteihin (solistinen opetus) lisää pituutta. Ryhmissä opiskellessa on ryhmä joko liian suuri tai tila on liian pieni ja joskus kylmä. Kurssit ovat hyvin suunniteltuja ja opettajat ovat am-

mattitaitoisia: hyvä opettaja, odotukset ylittyivät, teette erinomaista työtä, olen tyytyväinen, kiva soittaa, odotan jokaviikkoista tuntiani, kansalaisopistolla mukava opiskella ja opettaja mukava, hienoa olla mukana, opettajani on huippuluokkaa, innostava, motivoitunut, positiivinen ja kannustava, kiitos pitkäpinnaiselle opettajalle.

Opiskelijat kuvasivat omakohtaisia kokemuksiaan seuraavasti: olen harjoitellut liian vähän, pianossa pitäisi voida valita tunnin pituus joko 30 min ja silloin suurempi maksu, käydään monipuolisesti soittokappaleita läpi, monikymmenvuotinen kuoroharrastus antanut rikkautta elämääni, kuoroteoksiin perehtyminen, kuoroyhteisö, kuoron taso ja ryhmähenki vastaavat odotuksiani, konsertteja sopivasti, (piano) kurssin laajuus sopiva työssäkäyvälle, hyvin menee.

5 POHDINTA

5.1 Yleisvaikutelma

Positiivinen asenne Kansalaisopiston yleiseen toimintaan ja tyytyväisyys kansalaisopiston palveluihin tulivat esille niin opettajien kuin opiskelijoidenkin antamissa vastauksissa. Kuten jo tämän opinnäytetyön alkumetreillä kävi ilmi opettajien kanssa käydyissä keskusteluissa, että Kansalaisopiston näkökulma opetukseen on eettinen. Eettisyys ja elinikäinen oppiminen ovat avainasioita tutkittaessa Kansalaisopiston toimintaa. Kyselyiden vastauksia selatessa nämä vaikutelmat vahvistuvat.

5.1.1 Seinäjoen Kansalaisopistolle opettajakyselyn tärkeimmät kysymykset

Kansalaisopistossa tehdään näiden kahden kyselyn pohjalta musiikin opetuksen arviointia lukuvuodelta 2007–2008. Arvioinnin suorittaa Kansalaisopiston johto ja tästä näkökulmasta Kansalaisopistolle tärkeimmät ja kiintoisimmat kysymykset opettajakyselyssä ovat: 3, 4, 7, 8, 11 ja 12. Tämä arviointi ei kuulu tähän opinnäytetyöhön.

Kysymys 3 haki tietoa opettajien tyytyväisyydestä Kansalaisopiston palveluita kohtaan. Pääosin kaikkiin kansalaisopiston palveluihin oltiin erittäin tyytyväisiä tai hyvin tyytyväisiä. Muutamassa vastauksessa oli vastattu myös ”välttävä” kohtaan ja näissä tapauksissa kysymyksessä saattaa olla opettaja, joka opettaa muualla kuin opistotalolla ja hän on harvoin tekemisissä Kansalaisopiston johdon tai muun henkilökunnan kanssa eikä näin ollen koe tarvitsevänsä kansalaisopiston palveluita. Välttävä termiä opettajat käyttivät myös silloin kun kokivat, ettei heidän työnsä ole tarpeeksi mielenkiintoista tai he eivät mielestään saa aikaan riittävästi tuloksia. Opettajien opettaessa muualla kuin Kansalaisopistolla heidän ulottuvillaan ei ole vahtimestaripalveluita vaan he hoitavat ovien avaamiset, sulkemiset, valojen sammuttamiset ja kaiken ”roudauksen” itse.

Kysymys 4: Mitä mieltä opettajat ovat Kansalaisopistossa annettavasta musiikinopetuksesta? Pääosin vastauksissa toivottiin enemmän musiikin opetusta ja erityisesti lisää aikaa solististen (piano, huilu, laulu) opetustuntien pituuteen. Tällä hetkellä opetustunnit ovat huilussa ja pianossa 15 min /oppilas ja laulussa 30 min / oppilas. Onko opetuksen lisääminen tai tuntien pidentäminen mahdollista? Käytännössä tuntien pidentäminen tarkoittaa sitä, että oppilaspaikkoja on jatkossa vähemmän. Jos määrärahat antavat myöten voidaan opetustunteja pidentää ja tuntimääriä lisätä, mutta Kansalaisopiston johto päättää linjauksista. Musiikinopetus on tuloksellista myös lyhyen tunnin (15 min tai 30 min) aikana, joskin tulokset syntyvät hitaammin. Lisäksi opettajalta vaaditaan tehokasta ja kärsivällistä asennetta opetukseensa.

Kysymys 7: Toivoisitko opettajien välille enemmän yhteistyötä? Vastusten perusteella opettajat kokevat yhteiset vapaamuotoiset tapaamiset ja keskusteluhetket tarpeellisiksi. Viralliset kokoukset eivät saa kannatusta.

Kysymys 8: Tarvitaanko musiikin opetuksessa kehittämis-/ opetussuunnitelmaa? 8 % vastanneista kokee tarvitsevansa kehittämis- ja opetussuunnitelmaa. Vastaajien mielestä opetussuunnitelman pitäisi sisältää joitain päälinjoja, mutta ei samanlaisella vaatimusperiaatteella kuin musiikkiopistoissa olevat tasokokeet. Toisin sanoen opetuksen vaatimukset eivät voi olla tiukkoja.

Opettajien vastauksissa tuli vahvasti esille myös se, että opetussuunnitelma vie opettajan itsenäisyyden ja opetussuunnitelmaa ei tarvita, koska musiikin opetuksessa on ”kaikilla omat juttunsa”. Tämän perusteella opettajien itsenäisyys koetaan erittäin tärkeäksi eikä sitä haluta millään muotoa menettää. Opetussuunnitelma antaa opettajalle kuitenkin vapauden suunnitella oma opetus haluamallaan tavalla ja opetuksessa tulevat tärkeäksi opettajan eettinen näkökulma, fokaalisuus (huomio ja läsnäolo), vuorovaikutus ja yhteisöllisyys.

Tulevan opetussuunnitelman koettiin toisaalta myös helpottavan opetusta, koska yleiset pelisäännöt (opetuksen kehykset) olisivat opetussuunnitelman myötä olemassa ja opettajat voisivat soveltaa niitä parhaaksi katsomallaan tavalla. Lisäksi vastaajien mielestä nuorille opettajille opetussuunnitelma on tarpeellinen apuvälineeksi.

Kysymys 11: Toivoisitko opettajille täydennyskoulutusta? Yli puolet vastanneista toivoi koulutusta erilaisissa soittimissa. Lisäksi opettajakunnasta on löytynyt aktiivista kiinnostusta jo tarjottuihin täydennyskoulutuskokonaisuuksiin. Osallistujia niissä ei kuitenkaan ole ollut tarpeeksi, koska aikataulujen järjestäminen on vaikeaa ja koskaan kaikille halukkaille sovi sama aika.

Kyselyyn vastanneet opettajat toivoivat musiikkipedagogin tai ammattilaisten luentoja opettajille lukuvuoden alussa. Aiheena toivottiin: ”mihin pyrkiä opetuksessa?” Omalta osaltaan tuleva opetussuunnitelma pyrkii vastaamaan tähän kysymykseen. Lisäksi toivottiin pedagogisesti musiikillisesti, taiteellisesti ja tiedollisesti syventävää ja kehittävää täydennyskoulutusta.

Kysymyksessä 12 kysyttiin, että miten haluaisit kehittää Kansalaisopiston musiikinopetusta? Opettajat haluaisivat kehittää musiikin opetusta laaja-alaisempaan suuntaan – laaja-alaisuudella tässä tarkoitetaan mitä ilmeisimmin erilaisia ja uusia musiikkikursseja sekä lisää musiikinopetusta ja uudentyyppisiä musiikin opetus – ja toteuttamistapoja. Musiikin opetuksen kehittämisen, muutos- ja toivekohdat löytynevät tämän opettajakyselyn avulla, sillä musiikin opettajien mielestä opetusta voisi olla myös nuotinlukutaidossa, musiikin teoriassa ja sovituksessa. Soittotunnit, kuten huilu ja piano saisivat olla pidempiä kuin 15 min. Kansalaisopiston kehittämistehtävä on musiikin opetuksen kehittäminen sellaiseksi, että opettajilla olisi mielekästä opettaa Seinäjoen Kansalaisopistossa.

5.1.2 Seinäjoen Kansalaisopistolle opiskelijakyselyn tärkeimmät kysymykset

Opiskelijakyselyn tärkeimmät kysymykset Kansalaisopistolle olivat 7, 8, 10 ja 11.

Kysymyksessä 7 kysyttiin sitä, että mitä tai millaista opetusta opiskelijat haluaisivat saada ryhmässään tai yksilöopetuksessaan lisää? Opiskelijat esittivät toiveita musiikki-aineista ja niitä olivat: kuoroissa opiskelevat haluaisivat enemmän stemmaharjoituksia, haasteelliset soitto- ja laulukappaleet sekä niiden opettelua, äänenkäyttöön liittyvät harjoitukset, kuten hengitys, rentoutuminen ja laulutekniikka sekä musiikin teoriaa aikuisille. Lisäksi toivottiin vinkkejä siihen, millaista musiikkia voisi vauvan kanssa kuunnella kotona ja vielä enemmän musiikkileikkijä. Kansalaisopisto järjestää luentoja ja lyhytkursseja opiskelijoiden toivomista aiheista. Kurssi toteutuu jos osallistujia on tarpeeksi eli vähintään 7 henkilöä ryhmässä.

Kysymys 8: Mitä opiskelijat toivovat ja odottavat opinnoiltaan? Opiskelijat haluavat kehittyä siinä, mitä opiskelevat. Lisäksi sosiaalisuus ja viirikkeet sekä yhdessäolo olivat tärkeitä odotuksia ja toivomuksia.

Kysymys 10: Mitä opiskelijat toivoisivat lisää musiikinopetukseen Kansalaisopistossa? Tärkeimmiksi toiveiksi osoittautuivat soiton- ja laulun tekniikka, aikuisille suunnattu musiikin perusopetus.

Kysymys 11: Mitä mieltä opiskelijat ovat Kansalaisopistossa annettavasta musiikinopetuksesta? Pääosin vastaajat olivat sitä mieltä, että opettajat ovat ammattitaitoisia ja opetus on tasokasta. Vastaajista alle 40 % vastasi musiikin opiskelussa olevan valinnanvaraa ja vastaajista 50 % oli sitä mieltä, että musiikkia voi opiskella Seinäjoen Kansalaisopistossa monipuolisesti. Seinäjoen Kansalaisopistossa pyritään löytämään kysynnän ja tarjonnan tasapaino mahdollisimman hyvin. Kansalaisopiston johto haluaa kehittää musiikin opetusta monipuolisemmaksi ja he ovat avoimia uusille ideoille.

5.1.3 Yhteenveto tuloksista

Kaikkiaan kyselyihin saatiin vastauksia noin kolmasosa lähetetystä määrästä. Aikaisemmin Seinäjoen Kansalaisopistossa tehtyihin kyselyihin on vastauksia palautunut myös noin kolmasosa. Kyselyiden vastauksia ensimmäistä kertaa lukiessani niistä huokui positiivinen suhtautuminen Kansalaisopiston musiikin opetukseen ja sen kehittämiseen.

Purkaessani opettajakyselyn vastauksia ensimmäinen vaikutelma oli se, ettei opetussuunnitelmaa tarvita ollenkaan. Osa vastanneista opettajista koki opetussuunnitelman uhkana, joka vie heidän opetustyönsä itsenäisyyden. Toisaalta opettajien vastauksissa tuli esille suuri tarve opetussuunnitelmasta sekä siitä, kunpa olisi olemassa opetuksen ohjeita ja suuntaviivoja heidän opetustyötänsä tukemassa. Ohjeistus ei saa olla tiukka tai määräävä. Kokonaisuudessaan suhtautuminen Kansalaisopiston musiikin opetukseen ja sen kehittämiseen oli positiivista.

Päätoimista musiikinopettajaa ei opettajakyselyyn vastanneiden mielestä välttämättä tarvita, mutta olisi hyvä olla olemassa joku, joka huolehtisi musiikin opetuksen kehittämisestä. Joka tapauksessa Kansalaisopistossa tarvittavaan keskeinen ”musiikkihenkilö”, joka huolehtii musiikinopetuksen kehittämisestä ja suunnittelemisesta. Nykyisin Seinäjoen Kansalaisopistossa tästä huolehtii suunnittelijaopettaja.

Suurin osa musiikkia opettavista opettajista on toiminut pitkäaikaisesti Kansalaisopistojen musiikin tuntiopettajina ja useat heistä opettavat myös muissa musiikkioppilaitoksissa tai kansalaisopistoissa. Musiikin opettajille ei ole kovin paljon virkoja saatavilla ja opettajan arkipäivää on se, että hän joutuu tekemään tuntiopettajan työtä monissa oppilaitoksissa ja hankkimaan leipänsä maailmalta ”pieninä palasina”, tästä huolimatta musiikinopettajan työ koetaan miellyttävänä.

Hallintoon liittyvät palvelut, joita Kansalaisopiston johto käyttää arviointiinsa, tiedonkulku, tila-asiat, materiaalit, keskustelumahdollisuus esimiehen kanssa sekä tuen saanti omassa työssä ovat hyvässä kun-

nossa. Tämä todistaa Seinäjoen Kansalaisopiston hoitavan hallinto- ja opetusasiat mallikkaasti.

Muutamassa vastauksessa opettaja oli antanut tyydyttävän tai huonon arvosanan edellisessä kappaleessa mainituista asioista, joista voi päätellä sen, että on myös opettajia, jotka eivät ole tyytyväisiä palveluihin. Joskus tällaiset asiat saattavat olla henkilökohtaisia eikä niitä voi yleistää. On myös mahdollista, kun opettaja opettaa muualla kuin opistotalolla ja on vähän tekemisissä opiston palveluiden kanssa tai palvelut eivät kosketa häntä, saattaa vastauksena juuri olla tyydyttävä tai huono arvosana.

Opettajien arvioidessa musiikinopettajan ominaisuuksia pystyi vastauksista päättämään sen, että useat olivat samalla arvioineet itseään opettajina.

Lisäksi opettajakyselyssä tuli useaan otteeseen esille se, että monien opettajien mielestä musiikinopetusta ei ole riittävästi ja yksilötunnit ovat aivan liian lyhyitä.

Opiskelijoiden arvioinnista kysyttäessä olivat opettajat hyvin nihkeitä arvioimaan opiskelijoidensa musiikkitaitoja. Tällaista opiskelija-arviointia ei haluta suorittaa, ei ainakaan samoilla tasosuorituskriteereillä kuin musiikkioppilaitoksissa.

Osa opettajista antaa kuitenkin opiskelijoilleen suullista palautetta siten, että mietitään ja keskustellaan opiskelijan kanssa yhdessä, mitä on tullut tehtyä ja mitä on saavutettu ja mihin jatkossa pyritään.

Hyväksi käytännöksi on osalla opettajista muodostunut se, että opettaja antaa suullista palautetta tai arviointia etenkin silloin, jos oppilas sitä toivoo. Opiskelijoiden arviointi on Kansalaisopistoissa vaikeaa ja hyvä tapa voisi olla suullisen palautteen antaminen keskustellen opiskelijan kanssa.

Opiskelijakyselyssä oli oma arviointiosuutensa, joka oli Kansalaisopiston opetuksen ja opettajien arviointia. Tähän opiskelijat vastasivat yllättävän positiivisesti kun otetaan huomioon se, että nimettömänä tapahtunut arviointi on aina kriittisempää kuin sellainen arviointi, jossa vastaaja vastaa omalla nimellään. Tässä kyselyssä opetuksen ja opettajien arviointi tapahtui nimettömänä.

Molempien kyselyiden vastauksia lukiessaan voi jo tulkita sen, että Seinäjoen Kansalaisopiston musiikinopetus on tasokasta, ammattitaitoista ja seuraa aikaansa. Kurssien ilmapiiri on hyvä ja hinta – laatusuhde hyvin kohdallaan.

Opiskelijakyselystä saadut vastaukset todistavat, että kurssien sisäinen ilmapiiri on hyvä ja opiskelijoiden yhteistyöhalukkuus kursseilla on innokasta. Opiskelu Kansalaisopistossa on opiskelijoille kurssien edullisuuden vuoksi mielekästä ja opiskelumotivaatio on korkealla.

Opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutus kohtaa hyvin Seinäjoen Kansalaisopistossa. Tämä tulee esille kyselyiden tuloksia tutkittaessa. Myös opiskelijat ja opettajat näyttäisivät puhuvan samaa kieltä musiikin opetuksesta ja opettamisesta ja musiikinopetuksen kehittämisestä. Se, millaista opetusta tarvitaan tai millaisia kursseja musiikista toivotaan lisää, ovat molempien kyselyiden vastauksissa samansuuntaiset: toivotaan lisää monipuolista musiikkikurssitusta ja yksilötunteihin lisää pituutta.

Tilat ja materiaalit näyttäisivät olevan hyvin kunnossa, jos musiikki-ryhmät eivät ole liian isoja.

Opettajat pitävät omassa työssään tärkeänä oman työnsä mielenkiintoisuuden ja vahtimestaripalvelut. Omassa opetuksessaan heille tärkeimmiksi asioiksi nousivat: kannustavuus, opiskelijan ymmärtäminen, ohjaava ja rakentava työote, erittäin hyvät vuorovaikutustaidot, hyvä tilannetaju, opettajan laaja-alaiset tiedot ja taidot sekä opettajan asiantuntijuus ja ammattitaito.

Opiskelijoille tärkeäksi muodostui se, että he voivat kehittää itseään ja oppia uutta. Useissa vastauksissa tuli esille seuraavia tärkeäksi koettuja asioita: musiikki on rakas vapaa-ajan harrastus, musiikista saa iloa ja se rentouttaa, musiikkia soittaessa tai laulaessa on mukavaa olla yhdessä.

Opiskelijoiden arvioidessa heille annettua musiikinopetusta tuli tärkeimpänä esille opettajien ammattitaito ja se, että opetus vastasi omaa tasoa ja oli riittävän haasteellista. Palaute opettajalta oli myös tärkeää. Kuriositeettina on mainittava yksi opiskelija, joka koki saavansa liian vähän negatiivista palautetta.

Miten näitä vastauksia ja tutkimustuloksia voi suhteuttaa laajempaan kokonaisuuteen tai musiikkipedagogiikan nykypäivään ja tulevaisuuden näkymiin ja niistä käytävään opetussuunnitelma-keskusteluun?

Syksyllä 26.10.2007 osallistuin Stadian järjestämään paneeliin ”Musiikkipedagogiikka huomenna” Musiikkioppilaitosten liiton puheenjohtaja Timo Klemettinen puhui paneelissa siitä, että ”musiikin opetussuunnitelmia olisi hyvä tehdä myös Kansalaisopistoihin”. Kansalaisopistoihin on tulossa ja jo tullutkin opetussuunnitelmia, joten kansalaisopistojen suunnittelu- ja kehittämistyö musiikin alueella tulee tulevaisuudessa enemmän näkyville. Lisääntyvän asiantuntemuksen ja ammattitaitoisen opetuksen myötä opetus tulee tasokkaammaksi ja musiikkipedagogiikka saa tulevaisuudessa uusia näkymiä mm. erityisryhmien musiikinopetuksesta sekä seniori- että kehitysvammaapuolella.

Tässä työssä liitteenä (liite 3) olevaa musiikin opetussuunnitelmaa tullaan tarkistamaan vuosittain ja samalla sitä muokataan ajanmukaiseksi.

Tämän kyselytutkimuksen tuloksia tullaan käyttämään Seinäjoen Kansalaisopiston musiikin kehittämis- ja opetussuunnitelman pohjana sekä lukuvuonna 2007–2008 Kansalaisopiston johdon tekemän musiikin opetuksen arvioinnin lähteenä.

LÄHTEET:

Ahteenmäki-Pelkonen, L. 1994. Itseohjautuvuus elinikäisessä oppimisessä. Teoksessa Kajanto, A. & Tuomisto, J. (toim.). *Elinikäinen oppiminen*. Gummerus: Jyväskylä. 159–172.

Aikio, A. (toim.) (uusinut Vornanen, R.) 1989. *Uusi sivistyssanakirja*. Otava: Helsinki.

Airaksinen, T. 1998. Opettaja, arvot ja muuttuva ammatti. Teoksessa Sarras, R. *Puheenvuoroja opettajan etiikasta*. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. 5–13.

Ateneumin taidepolku 2008.

Osoitteessa: <http://www.ess.fi/?article=182844> (luettu 15.2.2008)

Gadamer, H.-G. 2004. *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. (Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander). Vastapaino: Tampere.

Haapanen, R. & Pajumäki, T. 2005. *Kansalaisopisto – 60 vuotta vapaa-ta sivistystyötä Seinäjoella*. Seinäjoen kaupungin henkilöstölehti Alvari 1/2005. 8–9.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. *Tutki ja kirjoita*. Tammi: Helsinki.

Historiallinen sanomalehtikirjasto, *"Anniskeluyhtiö on perustettu Hankoniemen kaupungissa"* (20.5.1879 nro 60 *Suomalainen Wirallinen lehti*). Osoitteessa: <http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti> (luettu 2.1.2008)

Huuhka, K. 1990. *Kansalais- ja Työväenopistotoiminnan historia*. Gummerus: Jyväskylä.

Itsearviointiraportti, Seinäjoen Kansalaisopisto 2006–2007.

Ilmonen, K. & Siisiäinen, M. 1998 (toim.). *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino: Tampere.

Jarvis, P. 1994. Elinikäinen oppiminen ja kokemus. Teoksessa: Kajanto, A. & Tuomisto, J. (toim.). *Elinikäinen oppiminen – Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja*. Gummerus: Jyväskylä. 143–158.

Klemettinen, T. Musiikkioppilaitosten liitto. 26.10.2007 *”Musiikkipedagogiikka huomenna”*. Stadia, paneelikeskustelu.

KTOL – kansalais- ja työväenopistojen liitto.

Osoitteessa: <http://www.ktol.fi/we> (luettu 12.11.2007)

Laasonen, T. 2007. *Aikuisten kuvataideopetuksen kehittäminen Seinäjoen Kansalaisopistossa*. Kehittämishankeraportti: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998(21.8.1998) Osoitteessa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>, (luettu 15.9.2007)

Launonen, L. 2000. *Eettinen kasvatusajattelu suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle*. Jyväskylä University Printing House: Jyväskylä.

”Liikettä kohti terveyttä”. Opettajan materiaali. Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL.

Lindqvist, M. 1998. Opettajuus, arvot ja etiikka. Teoksessa Sarras, R. *Puheenvuoroja opettajan etiikasta*. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. 15–21.

Muukkonen M. *Koulujen musiikinopettajat ja musiikki*. 26.10.2007 *”Musiikkipedagogiikka huomenna”* Stadia, paneelikeskustelu.

Nurmi, T., Rekiaro, I. & Rekiaro, P. 2000. *Sivistyssanakirja. Yli 12 000 sanaa*. Gummerus: Jyväskylä.

Opetussuunnitelma, Kauhajoen Kaupunki, Panula-Opisto

Osoitteessa:

http://kaupunki.kauhajoki.fi/site?node_id=1409 (luettu 15.2.2008)

Opetussuunnitelma, Tampereen Suzuki-koulu.

Osoitteessa:

<http://www.tampereensuzukikoulu.fi/opetussuunnitelma.htm>

(luettu 15.2.2008)

Oppimis- ja ohjauskäsityksiä. Kuopion yliopisto. Osoitteessa:

<http://www.uku.fi/avoin/hoitodida/oppinake.html>

(luettu 13.2.2008)

Otala, L.-M. 2000. *Oppimisen etu – Kilpailukykyä muutoksessa*. WSOY: Porvoo.

Puolimatka, T. 1999. *Kasvatus ja filosofia*. Kirjayhtymä Oy: Rauma.

Puolimatka, T. 1997. *Opetusta vai indoktrinaatiota? Valta ja manipulaatio opetuksessa*. Kirjayhtymä: Tampere.

Rauste-von Wright, M.-L. ,von Wright, J. & Soini, T. 2003. *Oppiminen ja koulutus*. WSOY: Juva.

Silvennoinen, H., Tulkki, P. & Honkanen, P. 1998. Iloisesti oppien hyvään elämään. Teoksessa Silvennoinen, H. & Tulkki, P. (toim.). *Elinikäinen oppiminen*. Gaudeamus. Tammerpaino: Tampere. 215–251.

Toiskallio, J. 1999. *Ihmisen kasvu ja kasvatus*. WSOY: Porvoo.

Tuomisto, J. 1994. Elinikäisen oppimisen perusteet. Teoksessa: Kajanto, A. & Tuomisto, J. (toim.). *Elinikäinen oppiminen. Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja*. Gummerus: Jyväskylä. 13–45.

Tuomisto, J. 1994. Elinikäisen oppimisen historialliset lähtökohdat. Teoksessa: Kajanto, A. & Tuomisto, J. (toim.). *Elinikäinen oppiminen. Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja*. Gummerus: Jyväskylä. 49–84.

Tynjälä, P. 1999. *Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimikäsityksen perusteita*. Kirjayhtymä Oy: Helsinki.

Unkari-Virtanen, L. & Kaikkonen, M. 2008. *Läsnäolon, huomion ja kunnioituksen musiikkipedagogiikka*. Artikkelin "in press".

Vapaa Sivistystyö. 2006. Osoitteessa: <http://www.oph.fi> (luettu 27.2.2008).

Vapaa sivistystyö 2008. Osoitteessa: <http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,438,4171,4189,52868> (luettu 27.2.2008).

Vapaan sivistystyön tehtävät. 2005. Osoitteessa <http://www.vsy.fi/PATraportti.htm> (luettu 27.2.2008).

Vapaan sivistystyön opettajan kelpoisuus. 2008. Osoitteessa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986> (luettu 27.2.2008)

Verkko-tutor, oppimiskehys.

Osoitteessa: <http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/sisalto.htm> (luettu 20.11.2007)

Vilka, H. 2005. *Tutki ja kehitä*. Tammi (Keuruu – Otava): Helsinki.

Vilka, H. 2006. *Tutki ja havainnoi*. Tammi (Gummerus – Vaajakoski): Helsinki.

TAUSTAKIRJALLISUUTTA:

Huuhka, K., Alanen, A., Laurila, A., Oksanen, A. & Tuomisto, J. (toim.) 1989. *Elämäntavat muuttuvat – muuttuuko aikuiskasvatus?* Vapaan sivistystyön XXX vuosikirja. Kirjastopalvelu: Helsinki.

Heikkilä, A. 1994. *Kysely kansalaisopistojen nykytilanteesta ja tulevaisuudesta*: yhteenveto: alustavia tuloksia. Suomen Kuntaliitto.

Jussila, J. 2005. *Pieksämäen Seutuopiston 10–16-vuotiaiden huilunsoiton opetuksen kehittämishanke toimintatutkimuksen keinoin*. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Jussila, J. 2006. *Instrumenttiopetuksen käytänteet kansalaisopistossa*. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto, musiikin laitos.

Kajanto, A. (toim.) 1993. *Aikuisten oppimisen uudet muodot – kohti aktiivista oppimista*. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Gummerus: Jyväskylä.

Kalli, P., Niemelä, S., Sallila, P., Tuomisto, J. & Vaherva, T. (toim.) 2002. *Sivistystyö osaamisyhteiskunnassa*. BTJ. Kirjastopalvelu. Helsinki.

Karaksela, I. 1989. *Kansalais- ja työväenopiston palveluista tiedottamisen perillemeno*: Tutkimus Siilinjärven-Maaningan kansalaisopiston palveluista tiedottamisen perillemenosta Siilinjärven alueen musiikinopiskelijoiden keskuudessa. Lopputyö. Sibelius-Akatemia: Helsinki.

Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998 (21.8.1998). Osoitteessa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>, (luettu 15.9.2007).

Marttinen, T. 2005. *Harmonikansoiton tavoitteet kansalaisopistossa*. Musiikkikasvatuksen pro gradu. Sibelius-Akatemia: Helsinki.

Ojala, M. 2001. *Musiikista iloa: kurssisuunnitelma kansalaisopistolle*. Opinnäytetyö. Kuopion konservatorio: Kuopio.

Opetussuunnitelman laatiminen. Helsingin Teknillinen Korkeakoulu. Työkirja. Osoitteessa:
<http://www.dipoli.hut.fi/ok/p/yoop/2004> (luettu 27.3.2008)

Oppimiskäsitys, verkkoluotsi. Osoitteessa:
<http://verkkoluotsi.chydenius.fi/salatutsivut/pedagoginen/oppimiskasitys.html> (luettu 15.2.2008)

Perkkiö, M. 1996. *Kansalaisopiston musiikinopettajan työtyytyväisyys: Kohderyhmänä Vaasan läänin kansalaisopistot*. Lopputyö. Musiikkikasvatuksen osasto. Sibelius-Akatemia: Helsinki.

Rauste-von Wright, M.-L & von Wright, J. 1996. *Oppiminen ja koulutus*. WSOY: Juva.

Reinikainen-Alanko, K. 2003. *Laula mulle, laula muille. OPS Koillissavon Kansalaisopiston yksinlaulunopetukseen*. Opinnäytetyö. Savonia Ammattikorkeakoulu.

Räsänen, A. 2006. *Opetussuunnitelma opetuksen ohjaajana: Musiikin yleisen oppimäärän ops:n laatiminen Siilinjärven Kansalaisopistoon*. Opinnäytetyö. Savonia Ammattikorkeakoulu.

Räsänen, O. & Vänni, S. 2005. *Musiikinopettajan ammatti-identiteetin kehittyminen Jyväskylän yliopistossa musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa*. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto, musiikin laitos. Jyväskylä.

Sallila, P. & Niemelä, S. (toim.) 1999. *Sivistystyö osaamisyhteiskunnassa*. BTJ Kirjastopalvelu: Kansanvalistusseura. Aikuiskasvatuksen tutkimusseura: Helsinki.

Suomen perustuslaki 2.1 § ja 6 § 2 momentti. Osoitteessa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (luettu 15.9.2007)

Tirri, K. 1999. *Opettajan ammattietiikka*. WSOY: Juva.

Toiskallio, J. 1995. *Korkeakoulu, pedagogiikka ja toiminnan yhteiskunta*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:37. 2 p. Pallosalama: Turku.

Tolonen, M. 2006. *Kansalaisopiston päätoiminen musiikinopettaja ja koulutus*. Lopputyö. Jyväskylän (opettaja) AMK.

Vapaan sivistystyön osaaminen ja pätevyys. Osoitteessa:
<http://www.vsop-ohjelma.fi/index.php?k=2775> (luettu 15.2.2008)

LIITTEET:**LIITE 1**

OPETTAJAKYSELYLOMAKE

Seinäjoen Kansalaisopistossa on valmisteilla opinnäytetyönä musiikin opetus- ja kehittämissuunnitelma.

Hyvä musiikkia opettava opettaja!

Toivomme, että vastaat seuraaviin kysymyksiin. Lomake palautetaan opistotalon toimisto-aulan palautelaatikkoon 1.12.2007 mennessä. (os. Vapaudentie 83, 1 krs)

1. Olen toiminut opettajana kansalaisopistossa....vuotta.
2. Opetatko muissa oppilaitoksissa tai kansalaisopistoissa? (kyllä/ei/jos, niin missä? Sanallinen vastaus viimeisessä)

3. (ympyröi mielestäsi parhaiten sopiva vaihtoehto seuraavista väittämistä), (Vastaukset asteikolla 1–5, 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Palvelu on ystävällistä opiston toimistossa

Opiston toimistopalvelut ovat toimivia

Esimiespalvelut ovat toimivia ja riittäviä

Tiedonkulku on riittävää ajankohtaisista asioista

Tila-asiat ja muut opetukseesi tarvittavat materiaalit ovat kunnossa

Opiston vahtimestaripalvelut ovat toimivia

Opiston johto suhtautuu uusiin ideoihin myönteisesti

Opistossa on mahdollisuus keskustella työhön liittyvistä ongelmista jonkun kanssa työyhteisössä

Saan riittävästi tukea työssäni

Työni on mielenkiintoista

Saan mielestäni aikaan riittävästi tuloksia

4. Mitä mieltä olet kansalaisopistossa annettavasta musiikinopetuksesta? (ympyröi mielestäsi parhaiten sopiva väittämä)

(Vastaukset asteikolla 1–5, 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä, viimeisessä kohdassa sanallinen vastaus)

Musiikinopetusta on riittävästi

Tuntimäärät ovat sopivia

Yksittäisen tunnin pituus on

Muuta, mitä?

5. Tarvitaanko Kansalaisopistoon päätoiminen (musiikin opetuksesta ja sen kokonaisuudesta vastaavan) musiikinopettajan virka? kyllä/ei, miksi? (sanallinen vastaus)

6. Millainen musiikin opettajan pitäisi mielestäsi olla? (ympyröi sopiva vaihtoehto)

(Vastaukset asteikolla 1–5, 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä, viimeisessä kohdassa sanallinen vastaus)

Kannustava/Lempeä/Hyväksyvä/Ymmärtävä

Tiukka/Vaativa/Omien taitojensa esittelijä/Kriittinen

Keskusteleva/Asiallinen/Ohjaava/Rakentava

Empaattinen/Persoonallinen/Omaa hyvät pedagogiset taidot

Omaa hyvät vuorovaikutustaidot/Terapeuttinen/Ystävällinen

Myötäeläjä/Hyvä tilannetaju/Hyvä muusikko

Omaa laaja-alaiset tiedot ja taidot/Oman alansa asiantuntija

Ammattitaitoinen/”Leipääntynyt”

Jäikö mielestäsi jotain mainitsematta, mitä?

7. Toivoisitko musiikinopettajien välille enemmän yhteistyötä? (kyllä/ei ja vaihtoehdot sekä sanallinen vastaus)

Yhteisiä vapaamuotoisia tapaamisia/Kokouksia/Keskusteluhetkiä

Muuta, mitä?

8. Tarvitaanko musiikin alueella kehittämis-/opetussuunnitelmaa Kansalaisopiston musiikin opetuksen yhteisten linjojen määrittämiseen? (kyllä/ei/perustelu sanallisena)

9. Mitä mielestäsi musiikin kehittämis-/opetussuunnitelmaan pitäisi sisältyä alalta?(sanallinen vastaus)

10. Pitäisikö opiskelijalle antaa arvio opinnoista? kyllä/ei ja sanallinen vastaus, jos vastasit kyllä, millainen se voisi olla?)

11. Toivoisitko musiikinopettajille järjestettävää täydennyskoulutusta (kyllä/ei ja sanallinen vastaus, jos vastasit kyllä niin millaista?)

12. Miten haluaisit kehittää Kansalaisopiston musiikinopetusta? (sanallinen vastaus)

LIITE 2**OPISKELIJAKYSELYLOMAKE:****MUSIIKIN OPETUKSEN ARVIOINTILOMAKE 2007–2008**

Kyselyn tarkoituksena on luoda yhtenäinen katsaus musiikin opetuksen tarjontaan ja laatuun sekä opiskelijoiden tyytyväisyyteen ja toiveisiin. Kysely on myös osa Seinäjoen Kansalaisopiston itsearviointia ja musiikinopetuksen kehittämistä.

Vastaamalla lomakkeen kysymyksiin huolella autat musiikin opetuksen kehittämistä Seinäjoen Kansalaisopistossa. Jos osallistut useammalle kurssille, täytä jokaisesta oma arviointilomake.

Kyselyn vastaukset ovat luottamuksellisia!

Lomake palautetaan opistotalon toimisto-aulan palautelaatikkoon 1.12.2007 mennessä! (os. Vapaudentie 83, 1 krs)

1. Kurssin koodinumero, kurssin nimi:

2. Vastaajan sukupuoli
(mies/nainen)

3. Ikä....vuotta

4. Miksi valitsit juuri kyseisen kurssin? (sanallinen vastaus)

5. Opiskeletko jollain toisella Seinäjoen Kansalaisopiston kurssilla musiikkiaineita? (kyllä/en, jos opiskelee, kurssin nimi)

6. Musiikin kurssitarjonta on mielestäni riittävä: kyllä/ei ja sanallinen vastaus ei vastauksen antaneille, mitä haluaisit lisää?

7. Haluaisin saada ryhmässäni tai yksilöopetuksessani opetusta myös seuraavissa asioissa: (sanallinen vastaus)

8. Mitä toivot ja odotat opinnoiltasi? (sanallinen vastaus)

9. Millaisia ovat tavoitteesi? (valitse itsellesi tärkeimmät) (valintavastaus, sanallinen vastaus)

Vapaa-ajan harrastus/Iloa musiikista/Haluan rentoutua
Haluan kehittyä/Haluan oppia uutta/Haluan opiskella vakavissani
Muuta, mitä?

10. Mitä toivoisit lisää musiikinopetukseen Kansalaisopistossa? (valitse mielestäsi tärkeimmät) (valintavastaus, sanallinen vastaus)

Monipuolisemmaksi/Enemmän solistisia aineita/Teoria-aineita
Aikuisille suunnattua perusopetusta/Musiikin kuuntelu/
Yleinen musiikkitietous musiikkinäytteitä käyttäen/soiton, laulun tekniikka/Muuta, mitä?

11. Mitä mieltä olet Kansalaisopistossa annettavasta musiikinopetuksesta? (valintavastaus, sanallinen vastaus)

Opettajat ovat ammattitaitoisia/Opetus on tasokasta
Kurssitarjonnassa on valinnanvaraa/Musiikkia voi opiskella ja harrastaa monipuolisesti/Muuta, mitä?

12. Saatko mielestäsi tarpeeksi rakentavaa ja positiivista palautetta opettajaltasi? Jos vastasit ei, kertoisitko miksi ja mitä toivoisit? (kylä/ei ja sanallinen vastaus)

ARVIOI KURSSIA JA OMAA OPISKELUASI (rasti ruutuun)

13. Antaisin kurssille yleisarvosanan: (asteikolla erinomainen/hyvä /tyydyttävä/välttävä/huono)
14. Opettajan asiantuntemus: (asteikolla erinomainen/hyvä/ tyydyttävä/välttävä/huono)
15. Opettajan opetustaito: (asteikolla erinomainen/hyvä/tyydyttävä/välttävä/huono)
16. Onko opettajasi innostava: (asteikolla erinomainen/hyvä/ tyydyttävä/välttävä/huono)
17. Oletko saanut tasoasi vastaavaa opetusta? Jos vastasit ei, kertoisitko miksi? tai "mikä on ollut suurin puute?" (kyllä/en/sanallinen vastaus)
18. Onko opetus vastannut sisällöllisesti odotuksiasi: (asteikolla erinomainen/hyvä/tyydyttävä/välttävä/huono)
19. Tietoni ja taitoni ovat kehittyneet opiskellessani: (asteikolla erinomainen/hyvä/tyydyttävä/välttävä/huono)
20. Onko opiskeluni riittävän haasteellista? Jos vastasit ei, kertoisitko miksi? : (kyllä/ei/sanallinen vastaus)
21. Toivoisitko erillisiä musiikin kursseja tai luentoja?
Jos vastasit kyllä, kertoisitko minkälaisia? (kyllä/ei/sanallinen vastaus)
22. Opiskeluun tarkoitetut tilat, soittimet yms. materiaalit ovat: riittävät/puutteelliset (vaihtoehto ja sanallinen vastaus)
Jos ovat puutteellisia, kertoisitko miten tai miksi?

23. Olisitko halukas osallistumaan yhteiselle omakustanteiselle retkelle konserttiin, oopperaan tai musiikkitapahtumaan?

(kyllä/ei)

24. Kurssin hinta/laatu- suhde:

(asteikolla erinomainen/hyvä/tyydyttävä/välttävä/huono)

25. Kurssin kokonaistuntimäärä:

(asteikolla liian pitkä/sopiva/liian lyhyt)

26. Yhden kokoontumiskerran aika: (asteikolla liian pitkä/sopiva/liian lyhyt)

27. Kurssin ilmapiiri:

(asteikolla erinomainen/hyvä/tyydyttävä/välttävä/huono)

Jos opiskelet musiikkia ryhmässä, vastaisiko vielä kahteen seuraavaan kysymykseen:

28. Opiskelijatovereiden yhteistyöhalukkuus:

(asteikolla erinomainen/hyvä/tyydyttävä/välttävä/huono)

29. Opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus

(asteikolla erinomainen/hyvä/tyydyttävä/välttävä/huono)

30. Lopuksi haluaisin vielä mainita, että (sanallinen vastaus)

LIITE 3

SEINÄJOEN KANSALAIPOISTON MUSIIKIN OPETUSSUUNNITELMA

1 Sisällöt

Vapaan sivistystyön tunnuspiirteinä pidetään vapautta, vapaaehtoisuutta, omaehtoista tehtävähakua ja helppoa saavutettavuutta.

Opetussuunnitelma ei ole pakollinen kansalaisopistoissa kuten toimintasuunnitelma, mutta opetussuunnitelmalle on tarvetta opetuksen suunnittelun tiennäyttäjänä ja suuntaa antavana ohjeistuksena.

Kansalaisopistossa tapahtuvalla musiikinopetuksella halutaan luoda edellytykset musiikin elämänikäiselle harrastamiselle. Sillä halutaan antaa valmiuksia myös musiikkialan opintoihin musiikkikoulu- ja opistotasoilla ja edellytyksiä jopa ammattiopintoihin.

Suomalaisessa musiikkikasvatusperinteessä pidetään tärkeinä seuraavia keskeisiä työtapoja: soittaminen, laulaminen, kuunteleminen ja liikuminen (musiikkiliikunta) ja musiikinopetuksen peruselementteinä rytmiä, tempoa, melodiaa, dynamiikkaa, soitinväriä, harmoniaa ja muotoa.

1.1 Musiikin opetuksen tehtävät

Suuressa mittakaavassa Kansalaisopiston musiikinopetuksen tehtävänä on kansallisen musiikkikulttuurin säilyttäminen ja kehittäminen sekä vuorovaikutus muiden musiikinopetusta sekä taideopetusta antavien oppilaitosten ja tahojen kanssa. Opetuksen järjestämisessä pyritään ottamaan huomioon myös musiikkialan ammatillinen koulutus ja työelämän asettamat vaatimukset.

Musiikillinen osaaminen ja ajattelu kehittyvät vuorovaikutuksen kautta, joten opetuksen tulee olla vuorovaikutteista ja ennakkoluulotonta sekä oppilaan persoonallisuuden huomioonottavaa.

Opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijoita keskittyneeseen, määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä rakentavaan toimintaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Yhdessä musisointi on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sekä sosiaalisia että kommunikatiivisia taitoja.

Itseohjautuvuus on tärkeä piirre opiskelijoilla. Sen ydinkysymyksiä ovat kysyminen, tutkiminen, kyseenalaistaminen sekä ongelman asettelu. Itseohjautuvuus tarkoittaa ihmisen kykyä aktivoida ja ohjata omaa oppimistaan. Siihen sisältyy tietoinen käsitys itsestä oppijana sekä halu oppia.

1.2 Musiikin opetuksen arvot ja tavoitteet

Elinikäinen oppiminen, tasa-arvo ja eettisyys ovat Kansalaisopiston musiikinopetuksen punainen lanka. Muita musiikinopetuksen tärkeitä arvoja ovat oppilaskeskeisyys, ahkeruus, luovuus, läsnäolo ja huomio.

Elinikäinen oppiminen kattaa ihmisen koko elinkaaren. Tasa-arvoisuus on kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä.

Eettisyys on opettajan työssä keskeisimpiä asioita. Hyvä ammattietiikka ohjaa opettajan vuorovaikutussuhteita sekä suhdetta työhön ja vastuuseen.

Opiskelijakeskeisyys otetaan huomioon musiikillisia työtapoja valittaessa. Tavoitteellinen opiskelu tuo opiskeluun ahkeruutta ja sen palkintona ovat esiintymiset Kansalaisopiston järjestämissä joului-, kevät- ja muis-

sa konserteissa. Luovuus ilmenee opiskelijoiden tuotoksina ja teosten persoonallisena tulkintana.

Opetuksen henkilökohtaisten tavoitteiden lisäksi on myös tukea opiskelijan henkistä kasvua, persoonallisuuden lujittumista sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittymistä.

2 Opetuksen toteuttaminen

2.1 Oppimiskäsitys

Kansalaisopiston musiikinopetuksessa voidaan nojata oppimiskäsitykseen, jossa oppiminen nähdään seurauksena opiskelijan omasta aktiivisesta toiminnasta. Musiikin hahmottaminen ja oppiminen rakentuvat sille, millaisia musiikin peruselementtejä opiskelija on aikaisempien oppimiskokemuksiensa aikana omaksunut.

Vuorovaikutuksellisessa oppimisprosessissa korostuu opettajan ohjaus ja opiskelijan aktiivinen rooli itsensä arvioijana ja itseohjautuvana opiskelijana. Oppiminen on seurausta oppilaan omasta toiminnasta ja oppilaan omien musiikillisten taitojen hallinnalla on suuri merkitys myös oman itsen ymmärtämisessä.

”Musiikin oppimisen taiteellisessa prosessissa omien tunteiden käsittely auttaa muiden ihmisten ja musiikin (taiteen) ymmärtämisessä” (Laasonen 2007, 11). Yksi musiikkikasvatuksen tärkeistä tavoitteista on löytää ihmisestä hänessä itsessään olevat mahdollisuudet.

2.2 Opiskeluympäristö

Kansalaisopiston opiskeluympäristön tulee olla joustava ja sen tulee antaa opiskelijoilleen mahdollisuus tavoitteelliseen työskentelyyn niin itsenäisesti kuin ryhmän jäsenenä. Hyvällä opiskeluym-

päristöllä pyritään luomaan opiskelijalle mahdollisuus omien kykyjensä ja musiikillisen ilmaisunsa monipuoliseen kehittämiseen.

Opiskeluympäristöllä pyritään antamaan opiskelijalle mahdollisuus asettaa omat tavoitteensa, oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä auttamaan opiskelijaa näin löytämään itselleen sopivia työskentelytapoja. Keskeisintä tässä on vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä sekä toisen opiskelijoiden kesken. Lisäksi opettajat pyrkivät opetuksessaan ottamaan huomioon erilaisia oppimis-, työskentely- ja arviointitapoja.

Kansalaisopiston opiskeluympäristössä toivotaan vallitsevan avoimen, rohkaisevan ja myönteisen ilmapiirin. Tällä tavalla hyvä opiskeluympäristö mahdollistaa opiskelijan vuorovaikutustaitojen, aloitekyvyn ja pitkäjänteisyyden kehittymisen.

Hyvä opiskeluympäristö kannustaa opiskelijaa aktiiviseksi, luovaksi, itsenäiseksi ajattelijaksi ja lisää oppimismotivaatiota ja mahdollistaa etenkin nuoren opiskelijan turvallisen kasvun ja kehityksen. Onnistumisen kokemukset, jotka musiikissa usein edellyttävät pitkäjänteistä työskentelyä, kasvattavat opiskelijan uskoa omiin kykyihinsä.

3 Opintojen rakenne

Seinäjoen Kansalaisopiston musiikinopetus kattaa kaikki ikäkaudet.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen tärkeänä tehtävä on antaa valmiuksia myöhemmin tapahtuvalle musiikin harrastamiselle tai soitto- ja lauluopinnoille.

Erityisryhmien musiikkikasvatus mukautetaan kyseisen ryhmän mukaiseksi. Erityisryhmissä opiskelevia kannustetaan sekä roh-

kaistaan paljon ja jokaiselle annetaan mahdollisuudet osallistua ja kehittyä omilla vahvuusalueillaan ja taidoissaan.

Yksilöaineissa musiikin opetuksessa opettaja voi, opiskelijan näin halutessa, osittain pyrkiä samoille linjoille kuin musiikkiopistojen perustasolla. Tällöin yksilöopetuksessa on tavoitteita ja haasteita, joita voi soveltaa opiskelijoiden kykyjen mukaan vapaamuotoisesti.

Musiikin opiskelu ryhmissä perustuu aina hyvään vuorovaikutukseen. Opettaja on musiikillisessa vuorovaikutuksessa opiskelijoiden kanssa ja opiskelijat ovat myös keskenään musiikillisessa vuorovaikutuksessa. Ryhmien sisälle muodostuu usein pienempiä ryhmiä. Niitä tarvitaan ryhmän kokonaisvaltaiseen oppimiseen (porina-, tiivis- kertaus- ja kysymysryhmät). (Korhonen 1993, 229.)

Kansalaisopiston musiikin opiskelijoista suurin osa on aikuisia ja aikuisten oppiminen pohjautuu aiemmin opittuun ja eletyn elämän mukanaan tuomiin kokemuksiin. Aikuisten oppiminen tehostuu, kun he voivat yhdistää uuden opitun tietonsa jo aiemmin opittuihin asioihin. Aikuisten opetuksessa suuri merkitys on myös ”poisoppimisella” eli omien vanhojen työskentelytapojen muuttamisella toisenlaisiksi. Musiikissa se voi olla hyvinkin konkreettista.

4 Opintojen henkilökohtaistaminen

Opiskelijoiden, etenkin aikuisten, opiskelu pohjautuu paljolti jo muualta hankittuun taitoon tai tietoon. Opiskelijan halutessa suorittaa suunnitelmallisesti musiikkiopintoja vaikkapa musiikkiopiston perustaso-opetussuunnitelman mukaan, voidaan hänelle laatia oma henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS) yhteistyössä opettajan kanssa.

HOPS takaa sen, että oppiminen onnistuu mahdollisimman hyvin ja oppilas sitoutuu oppimisprosessiinsa (Laasonen 2007, 6–7). HOPS on myös hyvä ja keskeinen opiskelijan opintojen henkilökohtaistamisväline.

5 Arviointi

Opiskelijan edistymisen arvioinnin tarkoituksena on tukea vapaan sivistystyön kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä. Arviointi on tärkeä tuki opiskelijan edistymiselle ja sen pitää olla rohkaisevaa ja kannustavaa. Opiskelijan on hyvä saada suorituksistaan sanallista palautetta koko opintojensa ajan.

Suullista arviointia voi antaa aina kun siihen syntyy aihetta. Lukukausien lopussa annettava suullinen arviointi on hyvä käytäntö kansalaisopistojen opintoryhmissä ja yksilöopetuksessa.

Arviointi on yksilökohtaisesti harkittava asia ja sitä on hyvä antaa vuorovaikutuksellisessa oppimistilanteessa keskustellen oppilaan kanssa.

Opettajan ja opiskelijan rakentava arviointikeskustelu voisi käsitellä seuraavia asioita: mitä on saavutettu, mihin jatkossa pyritään, mitä on opittu ja missä voisi olla kehittämisen varaa.

Arvioinnilla voidaan ohjata opiskelijaa myös itsearviointiin. Se voi olla osa oppimistapahtumaa ja tapahtua oppimisympäristössä.

Ryhmäopetuksessa positiivisen ja kannustavan palautteen antaminen on tärkeää ja sitä olisi suotavaa antaa koko ryhmälle muutamia kertoja lukukauden aikana ja ainakin lukukausien päättyessä.

Opettajan vuorovaikutustaidot edellyttävät kykyä jakaa omaamaansa tietoa ja taitoa sekä kykyä kuunnella muita. On hyvä osata ottaa vastaan palautetta sekä antaa ja analysoida sitä. Kysymysten asettelu- ja neuvottelutaito, etenkin asiantuntijoiden kanssa, kuuluvat myös hyviin vuorovaikutustaitoihin.

6 Yhteistyö

Yhteistyötahoiksi Kansalaisopiston musiikinopetuksen kanssa voidaan tulkita kaikki taideopetusta antavat oppilaitokset ja tahot sekä orkesterit. Yhteistyössä pyritään ottamaan huomioon myös työelämän asettamat vaatimukset.

7 Kurssien osallistujien valinta

Kansalaisopiston musiikkikurssit ovat avoimia kaikille. Valitettavasti karsintaa joudutaan tekemään etenkin jos solististen aineiden kursseille on paljon tulijoita.

Ryhmäopetuksessa osallistujamäärät ovat rajoitettuja tilojen koon vuoksi. Silloin on ilmoittautumisjärjestys hyvä valintakriteeri.

Yksilöopetuksessa, kuten piano, huilu tai viulu kurssilaiset valitaan arpomalla. Tällöin jokainen halukas on tasa-arvoisessa asemassa muihin nähden.

Koetilaisuuksia järjestetään ainoastaan yksinlaulussa. Opiskelijaksi pääsemiseen vaikuttaa opiskelijan musikaalisuus ja se, että opiskelijalla ei ole juurikaan muita mahdollisuuksia opiskella yksinlaulua.

SEINÄJOEN KANSALAIISOPISTON MUSIIKIN OPETUSSUUNNITELMAAN KÄYTETTYÄ LÄHDEKIRJALLISUUTTA JA INTERNET-OSOITTEITA

Opettajankoulutus, Turun Yliopisto.

Osoitteessa: <http://www.tnk.utu.fi/index.php?1513>

(luettu 22.3.2008)

Opetussuunnitelma, Itä-Helsingin musiikkiopisto.

Osoitteessa: http://www.ihmo.fi/opisto/ops_ihmo.html

(luettu (13.2.2008)

Opetussuunnitelma, Kauhajoen Kaupunki, Panula-Opisto

Osoitteessa:

http://kaupunki.kauhajoki.fi/site?node_id=1409 (luettu 15.2.2008)

Opetussuunnitelma, Länsi-Helsingin musiikkiopisto.

Osoitteessa:

<http://www.lansihelsinginmusiikkiopisto.org/index.php?mid=39>

(luettu 13.2.2008)

Opetussuunnitelma, Pohjois-Helsingin musiikkiopisto.

Osoitteessa: <http://www.phmo.fi/opetus/opetussuunnitelma/>

(luettu 30.3.2008)

Helsingin Teknillinen Korkeakoulu. *Työkirja; Opetussuunnitelman laatiminen.* Osoitteessa: <http://www.dipoli.hut.fi/ok/p/yoop/2004>

(luettu 27.3.2008)

Korhonen, L. 1993. Ryhmämuunnelmia oppimiseen. Teoksessa Kajanto, A. (toim.). *Aikuisten oppimisen uudet muodot. Kohti aktiivista oppimista.* Gummerus: Jyväskylä. 225–247.

Laasonen, T. 2007. *Aikuisten kuvataideopetuksen kehittäminen Seinäjoen Kansalaisopistossa*. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Puolimatka, T. 1999. *Kasvatus ja filosofia*. Kirjayhtymä Oy: Rauma.

Rauste-von Wright, M.-L. 1994. Opetussuunnitelma ja oppimiskäsitys. Teoksessa Kajanto, A. & Tuomisto, J. *Elinikäinen oppiminen*. Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja. Gummerus: Jyväskylä. 115–141.

Ropo, E. 1994. Opetussuunnitelmat ja elinikäinen oppiminen. Teoksessa Kajanto, A. & Tuomisto, J. *Elinikäinen oppiminen*. Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja. Gummerus: Jyväskylä. 87–114.

Sarras, R. 1998 (koonnut). *Puheenvuoroja opettajan ammattietikasta*. OAJ.

Tirri, K. 1999. *Opettajan ammattietiikka*. WSOY: Juva.